

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Jan Kohout

Aktivizační výukové metody v hodinách výchovy k občanství a základů
společenských věd

Olomouc 2021

vedoucí práce: PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci..... 2021

.....
Bc. Jan Kohout

Mé poděkování patří zejména vedoucímu této diplomové práce panu doc. Mgr. Antonínu Staňkovi, Ph.D. a PhDr. Pavlu Kopečkovi, Ph.D. za odborné vedení a připomínky k tématu. Dále děkuji učitelům občanské výchovy ZŠ Jablonné nad Orlicí a všem dalším, kteří mi poskytli potřebné materiály, udělovali rady a pomohli při psaní této práce.

Obsah

Úvod	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Analýza literatury	9
2 Charakteristika předmětů výchova k občanství a základy společenských věd	10
2.1 Výchova k občanství	10
2.2 Základy společenských věd	12
2.3 Charakteristika z pohledu společnosti	13
3 Aktivizační výukové metody	15
4 Klíčové kompetence a aktivity vedoucí k jejich rozvoji	19
4.1 Kompetence k učení	21
4.1.1 Výukový plakát	23
4.2 Kompetence k řešení problémů	23
4.2.1 Případová studie	24
4.3 Kompetence komunikativní	25
4.3.1 Volební kampaň	27
4.4 Kompetence sociální a personální	27
4.4.1 Míchané skupiny	28
4.5 Kompetence občanská	29
4.5.1 Posuzování	30
4.6 Kompetence pracovní	31
4.6.1 Jaká je tvá práce?	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST	33
5 Přípravy aktivit do hodin výchovy k občanství	34
5.1 Výukový plakát	35
5.2 Případová studie	48
5.3 Volební kampaň	52
5.4 Míchané skupiny	57
5.5 Posuzování	64
5.6 Jaká je tvá práce?	65
6 Aktivní vyučování pohledem učitelů výchovy k občanství	67
6.1 Rozhovor s Mgr. Ivanou Kubelkovou	67
6.2 Rozhovor s Mgr. Markétou Ježkovou	68

6.3	Vyhodnocení rozhovorů	69
	Závěr.....	70
	Seznam literatury.....	72

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá aktivizačními výukovými metodami v hodinách výchovy k občanství a základů společenských věd. Při volbě tématu pro mě byl důležitý fakt, že výukové metody jsou v současné době jedním z klíčových faktorů kvalitní výuky, které ovlivňují celý vzdělávací proces. Stejně jako se v dnešním světě prudce mění vývoj, pestrost, vyspělost či přitažlivost moderních technologií, které nás obklopují, se mění i požadavky na náplň a styl vzdělávání. Aby i školní prostředí zůstalo pro žáky přitažlivé, musí se přizpůsobit pokroku. V době, kdy máme velmi mnoho volně dostupných informací, které si hravě najdeme sami na internetu, je pro učitele stále těžší přesvědčovat své žáky o nutnosti vzdělávat se. Pouhý výklad se dnes už považuje za metodu zastaralou, kterou je třeba doplňovat aktivizačními metodami, které výuku činí atraktivnější a které by v ideálním případě měly v žácích vyvolat touhu k poznávání nových věcí a rozvoji specifických dovedností – ty se souhrnně označují jako klíčové kompetence. Proto se práce zaměřuje na to, jaké výukové metody známe a jakými metodami lze klíčové kompetence v hodinách výchovy k občanství rozvíjet.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část zahrnuje stručnou charakteristiku předmětů výchova k občanství a základy společenských věd sestavenou na základě kurikulárních dokumentů a dále obsahuje, jak se na tyto předměty dívá společnost. Další kapitola shrnuje podstatné obecné informace o výukových metodách dle různých autorů, neboť právě široká škála výukových metod je pro předměty výchova k občanství a základy společenských věd klíčová. Tato kapitola slouží jako úvod do celkové problematiky výukových metod a uvádí tak jádro celé práce. Jak už bylo výše zmíněno, rozvoj klíčových kompetencí je v moderním školství hlavní podstatou vzdělávání, a proto se poslední kapitola teoretické části zaměřuje na jednotlivé klíčové kompetence, a to jakými aktivizačními metodami je lze u žáků rozvíjet. Zde bude kladen důraz zejména na využití metody, její přípravu a realizaci či možnosti využití. Praktická část obsahuje přípravy konkrétních metod, které by měly rozvíjet konkrétní klíčové kompetence. Tyto přípravy jsou vytvořeny pro výuku výchovy k občanství na základní škole, při jejich tvorbě jsem se inspiroval ŠVP ze ZŠ v Jablonném nad Orlicí. Součástí práce jsou také dva nestandardizované rozhovory se dvěma vyučujícími výchovy k občanství na základní škole. Záměrem tvorby těchto rozhovorů bylo získat náhled na využívání různých metod od pedagožek s dlouholetou praxí a porovnat tak teorii s praxí.

Hlavním cílem mé diplomové práce je shrnout podstatné informace z odborné literatury, které se danou problematikou zabývají. Dále popsat konkrétní metody, kterými u žáků lze

rozvíjet klíčové kompetence, protože právě ty jsou vedle souboru informací to nejzásadnější, co by mělo naše školství žákům předat. Cílem praktické části je vytvořit komplex příprav, námětů na metodické hry či skupinových projektů, jež by učitelé výchovy k občanství a základů společenských věd mohli použít při svých hodinách.

Jako hlavní přínos práce považuji to, že se na rozdíl od jiných prací cíleně zaměřuje na rozvoj klíčových kompetencí a dále to, že může sloužit jako inspirace do vyučovacích hodin nejen pro mne, ale i pro ostatní. Diplomová práce je primárně určena pro výuku výchovy k občanství na základních školách, ale s úpravami by ji mohli využít i středoškolští učitelé pro výuku ZSV. V rámci mezipředmětových vztahů může také sloužit jako inspirace pro učitele jiných vyučovacích předmětů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Analýza literatury

Při hledání zdrojů literatury k této diplomové práci jsem narazil na nesčetně mnoho nejrůznějších zdrojů pojednávajících o aktivizačních výukových metodách, které se lišily svým přístupem, strukturou, pojetím, přípravou či realizací. Zjistil jsem tedy, že v minulosti již vyšlo mnoho publikací o výukových metodách v pedagogice a že klíčové pro tuto práci bude vytvořit užší výběr a vhodně zvolit literaturu, ze které budu čerpat. Mezi nejznámější monografie věnující se výukovým metodám bych zařadil tyto publikace:

- *Didaktické základy metod výuky* od I. J. Lernerera (rok vydání: 1986)
- *Vyučovací metody* od Lubomíra Mojžíška (rok vydání: 1988)
- *Výukové metody* od Josefa Maňáka a Vlastimila Švece (rok vydání: 2003)
- *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce* od Barbary Čechové (rok vydání: 2006)
- *Výukové metody v pedagogice* od Lucie Zormanové (rok vydání: 2012)
- *Moderní didaktika* od Roberta Čapka (rok vydání: 2015)

Jako hlavní zdroj literatury pro mou diplomovou práci jsem si zvolil publikaci od společnosti SCIO (autorka Barbara Čechová) – *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Důvodem bylo zpracování knihy, které mě velmi oslovilo, a to hlavně její koncept. Kniha se věnuje výukovým aktivitám, které autorka staví na konkrétních klíčových kompetencích. Právě ty jsou v současné době považované za nejvyšší cíl celého výukového procesu. Více se klíčovými kompetencím budu věnovat v následujících kapitolách.

Dále jsem vycházel i z některých výše uvedených zdrojů literatury, a to zejména v oblasti teoretických informací o výukových metodách a jejich použití. Velkým přínosem pro tuto práci byly rovněž internetové zdroje.

V dnešní době existuje mnoho nejrůznějších monografií, webových stránek a metodických portálů pro učitele výchovy k občanství či ZSV a je velmi náročné se v nich vyznat a najít ty nejkvalitnější, a proto jsem výběru zdrojů informací věnoval hodně času, abych si stanovil směr, kterým povedu svou diplomovou práci do cíle.

2 Charakteristika předmětů výchova k občanství a základy společenských věd

2.1 *Výchova k občanství*

Rámcově vzdělávací program základního vzdělávání řadí *výchovu k občanství* coby vzdělávací obor společně s dějepisem do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Tato vzdělávací oblast si klade za cíl vybavit žáky znalostmi a dovednostmi, které budou potřebovat pro aktivní zapojení do života v demokratické společnosti. Využívá k tomu dějinné, sociální a kulturně historické aspekty života lidí. Dále seznamuje žáky s vývojem společnosti a s důležitými společenskými jevy a procesy, které je budou provázet celým životem. Kromě výše zmíněných cílů se tato oblast zaměřuje především na utváření pozitivních občanských postojů, produkuje hodnoty, na kterých je budována současná demokratická Evropa a rozvíjí vědomí žáků k evropskému a kulturnímu okruhu. Obsahem je také prevence rasistických a extremistických postojů, výchova k úctě k našemu kulturnímu a přírodnímu bohatství, respektování lidských práv a vzájemné toleranci. V posledních letech k těmto cílům přibyla i velmi důležitá finanční gramotnost a osvojování pravidel chování při rizikových situacích, na které by žáci měli být připraveni. Celá vzdělávací oblast *Člověk a společnost* především formuje postoje a dovednosti, které se budou dětem hodit v jejich občanském životě (mezilidské vztahy, problémy společnosti a jejich řešení, ...).¹

Mezi vybrané konkrétní cílové zaměření vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* bychom mohli zařadit utváření pozitivních hodnot podpořené historickými příklady, budování úcty k vlastnímu národu a respektu ke kulturním či jiným odlišnostem (zvláštnostem) lidí, rozvoj zájmu o minulost a současnost našeho národa, upevňování sounáležitosti s evropskou kulturou, hodnocení faktů a objektivní posouzení společenských jevů současnosti, rozvoj schopnosti se orientovat v historických, sociokulturních, etických, politických, právních a ekonomických faktech, poznávání každodenních situací, uplatňování aktivního přístupu k ochraně našeho zdraví, schopnost žáků se orientovat v aktuálním dění v ČR, EU a ve světě, rozvoj realistického sebepoznávání a sebehodnocení, orientace v problematice peněz a cen, rozpoznávání názorů a

¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: (<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>).

postojů ohrožujících lidskou svobodu a v neposlední řadě také uplatňování vhodných prostředků komunikace k vyjadřování vlastních myšlenek, názorů či postojů.²

Samotný vzdělávací obor *Výchova k občanství* směřuje k vytváření a prohloubení občanského vědomí žáků. Učí žáky orientovat se v sociální realitě, ve společenských vztazích, poznat sami sebe a své okolí, být odpovědní za své jednání v kontextu různých životních situací, dále žáky seznamuje se vztahy v rodině, s hospodářským a sociálním životem, rozvíjí finanční gramotnost. Kromě mnoha dalších je jedním z nejdůležitějších cílů tohoto vzdělávacího oboru přiblížit žákům funkci nejdůležitějších politických orgánů a institucí, mravní principy a pravidla chování v demokratické společnosti. Nejdůležitějším poselstvím tohoto oboru je žákům vštípit fakt, že jsou odpovědní za své názory, chování, jednání a jejich důsledky a dále rozvíjet u nich občanské vědomí, které by mělo vést k aktivnímu demokratickému životu.³

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Výchova k občanství* se na 2. stupni základního vzdělávání dělí na pět celků:

1. Člověk ve společnosti:

- naše škola, naše obec a region, naše vlast, kulturní život, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití, ...

2. Člověk jako jedinec:

- podobnost a odlišnost lidí, vnitřní svět člověka, osobní rozvoj,

3. Člověk, stát a hospodářství:

- majetek, vlastnictví, hospodaření a peníze, principy tržního hospodářství, ...

4. Člověk stát a právo:

- právní základy našeho státu, státní správa a samospráva, principy demokracie, lidská práva, právo v každodenním životě, ...

5. Mezinárodní vztahy, globální svět:

- evropská integrace, problematika globalizace.⁴

² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: (<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>).

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž.

2.2 *Základy společenských věd*

Rámcově vzdělávací plán pro gymnázia řadí stejně jako rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání občanský a společenskovědní základ do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Tato oblast využívá poznatky nabyté ze stejnojmenné oblasti *Člověk a společnost* v základním vzdělávání a dále je u žáků rozvíjí – v širším myšlenkovém systému. Obsahem této oblasti jsou i zcela nové prvky, které vyžadují rozvinutější myšlenkovou schopnost a praktickou zkušenost u žáků gymnázií. Žáci se učí posuzovat různé přístupy k řešení problémů každodenního života, reflektovat společenské skutečnosti, více rozvíjejí své myšlenkové operace, národní vědomí, posilují respekt k základním principům demokracie a především se připravují k odpovědnému občanskému životu v evropské demokratické společnosti.⁵

Mezi vybraná cílová zaměření vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* na gymnáziu bychom mohli zařadit například vnímání společenské skutečnosti v minulosti jako souhrnu příkladů modelových společenských situací a vzorů lidského chování v nejrůznějších situacích, odhalování předsudků v posuzování různých lidí, upevňování pocitu odpovědnosti za sebe jako jednotlivce i jako člena společnosti, osvojování demokratických principů v mezilidské komunikaci, rozvíjení schopnosti komunikovat a diskutovat o veřejných záležitostech a dále například rozvíjení vědomí identity (ať už osobní, národní, evropské či globální).⁶

Rozdělení vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru *Občanský a společenskovědní základ* na gymnáziu je trochu odlišné než dělení na základních školách. Obsah vzdělávání se dělí na šest celků:

1. **Člověk jako jedinec:**

- podstata lidské psychiky, osobnost člověka, psychologie v každodenním životě.

2. **Člověk ve společnosti:**

- společenská podstata člověka, struktura společnosti, sociální fenomény a procesy.

3. **Občan ve státě:**

- stát, demokracie, lidská práva, ideologie.

⁵ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. [cit. 2020-10-31]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>.

⁶ Tamtéž.

4. Občan a právo:

- právo a spravedlnost, právo v každodenním životě, orgány právní ochrany.

5. Mezinárodní vztahy, globální svět:

- evropská integrace, mezinárodní spolupráce, globalizace.

6. Úvod do filosofie a religionistiky:

- podstata filosofie, filosofie v dějinách, víra v lidském životě.⁷

2.3 Charakteristika z pohledu společnosti

Nabízí se otázka, jak můžeme charakterizovat předmět VO (či ZSV na středních školách) z pohledu společnosti, tedy očima lidí, kteří se jím zabývají (pedagogové, studenti,...). Mezi nejčastěji uváděné atributy z pohledu učitelů bychom mohli zařadit, že předmět je velmi komplexní a rozsáhlý. V souvislosti s tímto předmětem se často mluví o obsáhlosti. V rámci VO (ZSV) je výčet vědních oborů, které jsou jeho součástí, opravdu široký. Patří sem psychologie, sociologie, politologie, právo, filosofie, religionistika, mezinárodní vztahy, ekonomie, etika či finanční gramotnost. Na druhou stranu je ale tento výčet logicky uspořádaný – kdyby se nějaký obor přesunul do jiného předmětu, ztratil by jakousi soudržnost a jeho komplexnost by byla narušena. S rozsáhlostí učiva ale také přichází široké pole odborných znalostí, jež by učitel měl mít.⁸

Druhý atribut souvisí s tím prvním. Jak už jsme zmínili – tento předmět obsahuje mnoho informací a znalostí. Jelikož se předmět zabývá především společností, která je velmi proměnlivá, je zapotřebí nabitě znalosti neustále aktualizovat (sledovat společenské dění, zprávy, novinky, ...). Předmět je tedy možné také popsat jako neustále se vyvíjející. Kdybychom se zpětně podívali na obsah vzdělávání pro základní školy a pro gymnázia, mohli bychom si všimnout, že některá témata se příliš nemění (psychologie, dějiny filosofie, ...) a některá jsou naopak velmi proměnlivá a je nutné sledovat jejich změny (politika, média, aktuální sociální fenomény a problémy společnosti). Představme si modelovou situaci výuky výchovy k občanství v deváté třídě základní školy. Věnovat se politice bez návaznosti na její

⁷ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. [cit. 2020-10-31]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>).

⁸ VANÍČKOVÁ, V. ZSV = ZKUSIT SMART VÝUKU [online], [cit. 2020-10-31]. Dostupné z: <http://vanickova.eu/cd/vyzkum.html>

současnou podobu je neefektivní a vlastně i zbytečné a nudné. Je tedy zapotřebí být neustále ve střehu a mít alespoň základní přehled. S tím ale přichází i časová náročnost (ať už se učitel připravuje na výuku nebo se žák učí na test).⁹

Posledním atributem charakteristiky předmětu je jeho podceňování ze strany společnosti, a to z hlediska jeho náročnosti a významu pro každodenní život (obsahem jsou znalosti, ale i dovednosti a postoje).¹⁰

Ze své vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že se tento předmět na základních i středních školách většinou bere jako „doplňkový“. Skutečně nikdo nemůže popřít, že se nejedná o předmět hlavní, mezi které řadíme především matematiku a jazyky. Na druhou stranu bychom si měli být vědomi, že některé poznatky a skutečnosti, které nám poskytuje tento předmět, bychom si měli odnést a těžit z nich po zbytek života (demokratické hodnoty, občanská participace, schopnost argumentovat a komunikovat, kritické myšlení, tolerance, asertivní jednání, hodnoty právní a morální, sebepoznání a sebereflexe, ...).

⁹ VANÍČKOVÁ, V. *ZSV = ZKUSIT SMART VÝUKU* [online], [cit. 2020-10-31]. Dostupné z: <http://vanickova.eu/cd/metodika.html>

¹⁰ Tamtéž.

3 Aktivizační výukové metody

Výukové metody bývají nejčastěji definovány jako koordinovaný systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáka potřebných k dosažení výukových (výchovně-vzdělávacích) cílů. Taková metoda by měla být především informativně nosná, výchovná, využitelná v praxi, adekvátní věku a vyspělosti žáků, které učíme.¹¹

Hlavní funkcí výukových metod je, že skrze ně jsou žákům zprostředkovány vědomosti a dovednosti. Pomocí nich se také uskutečňuje proces osvojování obsahů vzdělávání, dochází k interakci mezi učitelem a žákem, posilují se komunikační dovednosti, pracovní a myšlenkové postupy, motivuje žáky k práci a touze po vědění. Díky nejrůznějším metodám se také žáci mohou naučit samostatné práci či si vytvořit svůj vybraný styl učení. Nesmíme zapomínat na to, že výukové a aktivizační metody dělají hodinu zajímavější, což může vést k tomu, že si žáci vytvoří kladný vztah k učení, který je pak velmi důležitý pro celoživotní proces vzdělávání.¹²

Mezi nejznámější dělení výukových metod se řadí dělení podle J. Maňáka a V. Švece, kteří rozlišují tři skupiny výukových metod, a to dle kritéria, které bere v úvahu stupňující se složitost edukačních vazeb.

1. Klasické výukové metody

1.1. Metody slovní

1.1.1. Vyprávění

1.1.2. Vysvětlování

1.1.3. Přednáška

1.1.4. Práce s textem

1.1.5. Rozhovor

1.2. Metody názorně-demonstrační

1.2.1. Předvádění a pozorování

1.2.2. Práce s obrazem

1.2.3. Instruktaž

¹¹ MAŇÁK, J. – ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, str. 23.

¹² Tamtéž, str. 13 – 20.

1.3. Metody dovednostně-praktické

1.3.1. Napodobování

1.3.2. Manipulování, laborování a experimentování

1.3.3. Vytváření dovedností

1.3.4. Produkční metody

2. Aktivizující metody

2.1. Metody diskusí

2.2. Metody heuristické, řešení problémů

2.3. Metody situační

2.4. Metody inscenační

2.5. Didaktické hry

3. Komplexní výukové metody

3.1. Frontální výuka

3.2. Skupinová a kooperativní výuka

3.3. Partnerská výuka

3.4. Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků

3.5. Kritické myšlení

3.6. Brainstorming

3.7. Projektová výuka

3.8. Výuka dramatem

3.9. Otevřené učení

3.10. Učení v životních situacích

3.11. Televizní výuka

3.12. Výuka podporovaná počítačem¹³

Mojžíšek vrhá jiný pohled na dělení výukových metod s vymezením v širším a užším smyslu. Dle tohoto autora zahrnují výukové metody v širším smyslu kromě samotných výukových metod také strukturu vyučování a organizační formy výuky. Naopak v užším smyslu slova metody plní pouze jednotlivé úkoly a dohromady vytvářejí komplex metod. Z toho lze vyvodit, že dle této ideje není hlavní funkcí metod v užším smyslu naučit.¹⁴

¹³ MAŇÁK, J. – ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003.

¹⁴ MOJŽÍŠEK, L. *Vyučovací metody*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, str. 13 – 19.

Výklad pojmu aktivizační výukové metody říká, že jsou to takové metody, kde je zřejmá aktivita žáka (projevuje se jednáním, chováním, ...). Také je kladen důraz na samostatnou práci žáků v hodině. Hlavním cílem takových metod je změnit pasivní žáky (coby posluchače) v samotné účastníky procesu učení, kteří se pomocí těchto metod naučí více znalostí a dovedností než při použití tradiční frontální výukové metody.¹⁵ Samotné aktivizační výukové metody slouží jako prostředek, díky nimž si žáci osvojují nové dovednosti a poznatky na základě vlastní aktivity (vlastní zkušenost, vlastní prožitek). Tento způsob je mnohem efektivnější než pasivní přijímání informací. Prostřednictvím takových metod také rozvíjíme samostatnost žáků, schopnost kriticky myslet a tvůrčí dovednosti.¹⁶ Dle mého názoru je smyslem aktivizačních metod především oživení vyučovací hodiny za cílem dát prostor také žákům. Učitel tedy nenásilnou formou vtáhne své žáky do probírané látky a může tak zvýšit větší zájem o danou problematiku. Především se snaží vzbudit a udržet pozornost žáků.

Z pedagogického vzdělání víme, že v klasickém pojetí výuky jsou výukové metody vnímány jako činnost učitele, který si tím výuku usnadní nebo více zpestří. Pedagog stanoví výukové cíle, postupy a dále zorganizuje a zrealizuje činnost svých žáků. V opačném, více modernějším, pojetí jsou výukové, a to především aktivizační metody, vnímány jako samostatné aktivity žáků. V takové situaci se mění funkce učitele – působí pouze jako organizátor a koordinátor hodiny. Měli bychom mít na paměti, že prostřednictvím metod probíhá tolik důležitá interakce mezi učitelem a žáky.

Na závěr je třeba říci, že se žáci s nástupem nových technologií radikálně změnili, už nejsou těmi lidmi, pro jejichž výuku byl náš vzdělávací systém vytvořen. Děti v 21. století tráví mnohem více času s digitálními technologiemi, více přijímají grafiku než text. Je tedy potřeba, aby se dnešní učitelé naučili komunikovat v jazyce a stylu svých žáků. O dnešní době se také často mluví jako o době uspěchané – stále rychleji se vytváří, šíří a zpřístupňují sumy faktických údajů a poznatků. Pro pedagogy a tvůrce vzdělávacích programů je tedy stále těžší určit, které informace by si žáci měli skutečně pamatovat a které už jsou zbytečné. Vedle toho je také stále větší potřeba se naučit, jak správně nakládat a pracovat s rostoucím objemem informací (které informace jsou relevantní a které ne, rozlišovat důvěryhodné od nedůvěryhodných, chápat vztahy mezi nimi a správně je třídit,...). V posledních letech je na trhu práce poptávka po lidech, kteří jsou schopni rychle přijímat a zpracovávat informace, pracovat na různých úrovních, kteří jsou zodpovědní a flexibilní, zkrátka po lidech, kteří budou schopni pružně

¹⁵ KOTRBA, T.; LACINA, L. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Barrister a Principal, 2007.

¹⁶ ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada, 2012.

reagovat na měnící se podmínky. Takoví lidé by měli mít perfektní verbální a komunikační dovednosti, měli by být schopni pracovat v týmu, řešit nejrůznější problémy a rozhodovat se. Ve školním prostředí jsou tyto požadavky prezentovány pojmem klíčové kompetence (o nich pojednává následující kapitola).¹⁷

Z předchozího odstavce je zřejmé, že školství dnešní doby prochází postupnou změnou a všichni pedagogové jsou více nuceni zapojovat do své výuky nejrůznější metody, které výuku více ožíví. Dnes je metodická stránka vyučovací hodiny považována za klíčový faktor výuky, mnohdy na úkor stránky informační. I přesto mnoho učitelů ZSV, zejména na středních školách, přiznává, že v jejich výuce převažuje metoda výkladu a frontální výuky před různými metodami. Jako důvod této skutečnosti často uvádějí, že je obrovské množství faktů a informací, které je nutné žákům předat, a proto zde není prostor pro jiné metody než výklad. I když je výklad na mnoha gymnáziích a středních školách základem výuky, mezi další nejčastěji využívané metody patří diskuze nebo inscenační metody.¹⁸ Naopak ve výuce výchovy k občanství na základních školách spatřují větší prostor pro aplikaci širokého spektra aktivizačních metod. I z toho důvodu se praktická část této diplomové práce zaměřuje zejména na 2. stupeň ZŠ.

¹⁷ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha: www.scio.cz (firma), 2006.

¹⁸ VANÍČKOVÁ, V. *ZSV = ZKUSIT SMART VÝUKU* [online], [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <http://vanickova.eu/cd/metodika.html>

4 Klíčové kompetence a aktivity vedoucí k jejich rozvoji

Jak už v této práci bylo několikrát zmíněno, školství od dob Marie Terezie prošlo výraznými proměnami a s ním i potřeby žáků ve vzdělávání. Odpovědí na otázku, jak vyhovět požadavkům nové doby, jsou klíčové kompetence stanovené jako cíl výuky. Bohužel právě takový cíl vzdělávání u mnoha učitelů (nejen VO a ZSV) vzbuzuje spíše negativní a ironické reakce. Někteří učitelé význam klíčových kompetencí pro život vnímají a snaží se je při svých hodinách naplňovat. Často se ale stává, že ve školním prostředí se pojem „klíčové kompetence“ stává spíše administrativní přítěží.¹⁹ Přesto se dle mého názoru jedná o stěžejní úkol a poslání našeho vzdělávání, a proto jsem se rozhodl tomuto tématu více věnovat.

Dle RVP pro základní vzdělávání a RVP pro gymnázia klíčové kompetence znamenají souhrn dovedností, znalostí, schopností a postojů, které přesahují určité poznatky jednotlivých oborů a umožňují jejich efektivní využití. Kromě toho jsou velmi důležité pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti nejen v běžném životě, ale i na již zmiňovaném trhu práce. Tyto kompetence jsou vybrány na základě posouzení toho, které schopnosti jedinec potřebuje ke kvalitnímu vzdělání a uplatnění se na trhu práce, dále k úspěšnému životu a v neposlední řadě také k plnohodnotnému začlenění do naší demokratické občanské společnosti. Správný rozvoj klíčových kompetencí tedy zvyšuje šance na uplatnění co nejširší skupině obyvatel a úspěch v osobním životě.²⁰

Trh práce a vzdělávání spolu úzce souvisí. Když se podíváme na současný světový vývoj kolem sebe, můžeme z toho vyvodit jednoduchý závěr – společnost se rychle mění každým dnem. Z toho vyplývá, že základní vědomosti, které se ve škole učíme, mohou být rychle překonány. Kvalifikace konkrétních profesí, které se předávají po generace stále stejným způsobem, se extrémně rychle stávají zastaralými a tudíž bezcennými. Jde především o technické či medicínské znalosti a dovednosti. Proto je třeba, aby byla žákům ve školách předávána kromě všeobecných znalostí také schopnost být flexibilní a další nadoborové kompetence. Tyto kompetence totiž mají mnohem delší životnost než již zmiňované kvalifikace. V opačném případě může dojít i k tomu, že jedinec trvale ztratí práci.²¹

¹⁹ VANÍČKOVÁ, V. *ZSV = ZKUSIT SMART VÝUKU* [online], [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <http://vanickova.eu/cd/metodika.html>

²⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>.

²¹ ČECHOVÁ, B. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha, 2006, str. 8-23.

Abychom stále nemluvili pouze teoreticky, uveďme si příklad. Pokud jedinec do životopisu napíše, že ovládá program QGIS 2.18 na tvorbu map, může se stát, že za dva roky tento program projde mnoha aktualizacemi a onen dotyčný již nebude schopen jej ovládat a pracovat v něm. Ale například schopnost komunikovat, pružně řešit problémy, spolupracovat nebo dovednost učit se rychle novým věcem jsou trvalé a prospěšné pro každého člověka bez ohledu na pohlaví, kulturní zázemí či společenskou vrstvu. Zde krásně vidíme příklad toho, že trh práce a zaměstnavatelé, kteří se v něm pohybují, nás nutí, abychom školu nevnímali pouze jako místo předávání znalostí a začali trénovat i jiné důležité dovednosti, které často přesahují jednotlivé profese. Ovšem musíme mít na paměti, že důraz na kompetence samozřejmě neznamená zánik znalostí!

Cílem vzdělávání, které žákům poskytujeme, je zaopatřit je souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Tento proces ovšem nekončí absolvováním základního vzdělávání, nýbrž pokračuje ve středním vzdělávání a vlastně se může dotvářet i po zbytek života. Takto důležitý úkol nestojí na jednom učiteli (jednom předmětu), ale měl by být předmětem celého vzdělávání (veškerých vzdělávacích aktivit probíhajících na škole). Kompetence se totiž vzájemně prolínají a jsou mezipředmětové. Dostáváme se k jejich dělení. Rozdělení klíčových kompetencí je mírně odlišné v RVP pro základní vzdělávání a v RVP pro gymnázia. Jelikož se tato diplomová práce zaměřuje na základní školy, uvedeme si dělení dle RVP ZV. Pro žáky na základních školách jsou za hlavní klíčové kompetence, které by měly získat a dále rozvíjet, tyto: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní a dle inovovaného RVP ZV (2021) k nim přibyla i nová kompetence digitální. O jejich specifikacích a konkrétních metodách (jak je rozvíjet) pojednávají následující podkapitoly. Charakteristika digitální kompetence není součástí této práce z důvodu její novosti a zaměření na informatiku.²²

Nabízí se otázka, jak tedy ony tolik důležité klíčové kompetence u žáků rozvíjet. Nejprve je nutné pečlivě naplánovat výuku a s tím souvisí nejdůležitější bod plánování – stanovení výukových cílů u jednotlivých výukových celků. Pomoci nám mohou otázky typu „Co konkrétního by se žáci měli naučit?; Čemu novému mají porozumět?; Které kompetence budeme u žáků rozvíjet?; Jaké je využití nově nabytých znalostí či dovedností v budoucnosti?; Jak tyto znalosti můžeme využít v reálném životě?“ a další. Následně je dobré zvolit vhodné

²² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: (<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>).

metody aktivního vyučování, které drží krok se současným vývojem pedagogických teorií a přispívají k rozvoji klíčových kompetencí žáků a upevnění nabytých znalostí. Každá metoda by v přípravě učitele na výuku měla obsahovat tři hlavní body: přesné zadání (co je cílem, čeho tím dosáhneme a jak se bude tato aktivita realizovat); kritéria, dle kterých bude výsledek práce hodnocen (co je očekávaný výsledek práce, jak vypadá splněný úkol, ...) a reflexe (zpravidla na konci hodiny, v případě nedostatku času hned v úvodu hodiny další). Reflexe slouží nejen coby analýza a hodnocení pro žáky, ale také zde analyzujeme vlastní zkušenost získanou během aktivity. To nám může pomoci danou aktivitu příště vylepšit, dát si pozor na různá úskalí, změnit chování v určitých situacích. Zbývá už jen vybrat vhodnou metodu, aktivitu či projekt, který se hodí pro dané vyučované téma a pro správný rozvoj klíčových kompetencí.²³

4.1 Kompetence k učení

Obecně lze říci, že cílem této kompetence je, aby učitelé naučili své žáky učit se. Podrobněji se touto problematikou zabývá RVP pro ZV. Na základě vybraných specifík by žák po absolvování základní školy měl umět vyhledávat a třídit informace, se kterými nadále dokáže pracovat (pochopit, vysvětlit, systematizovat) a dokáže je využít ve svém praktickém životě. Dále by žák měl umět vybírat a využívat vhodné způsoby pro efektivní učení, měl by si sám zvládnout naplánovat a řídit vlastní proces učení, měl by jevit chuť se dále vzdělávat v tom, co jej zajímá. Právě tento bod považuji za stěžejní. Další body obsahují užívání obecných termínů a jejich spojování do souvislostí, propojování mezioborových poznatků a porozumění přírodním, humanitním, matematickým či kulturním jevům. V neposlední řadě by absolvent ZŠ měl vnímat smysl a cíl vzdělávání, případně si určit způsob, kterým lze zdokonalit své učení.²⁴

Dle mého názoru je velmi důležité při samotné výuce žáky motivovat (evokace na začátku hodiny) a to z toho důvodu, že učení vyjadřuje velkou dávku koncentrace a energie, a proto se často žáci ptají „k čemu jim to bude“. Je třeba své žáky dobře motivovat, aby viděli smysl ve vzdělávání a měli chuť se dozvědět něco nového a užitečného. Stejně důležitá je i závěrečná reflexe, aby žáci sami dokázali zhodnotit, co a jak se naučili a kam se posunuli. Abychom dosáhli stanoveného cíle, měli bychom svou hodinu připravit tak, aby žáci o vyučovaných tématech mohli přemýšlet, používat je, pracovat s nimi a aktivně je procvičovat či o nově nabytých informacích diskutovat. V ideálním případě by každý žák měl mít možnost uchopit

²³ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 25-28.

²⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: (<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>).

probíranou látku svým vlastním osobitým způsobem. Proto je lepší se snažit probírané téma popsat z různých úhlů či různými metodami, aby si každý žák našel vlastní cestu k porozumění a zapamatování si hlavních informací. Například při výuce tématu EU se můžeme dotknout pojmu „brexit“ a nabídnout žákům konkrétní argumenty konkrétních lidí - proč zůstat v EU a proč z ní odejít. Tak mají žáci možnost nahlédnout na téma ze všech stran, více danou problematiku pochopit a udělat si svůj vlastní názor. Myslím si, že velmi vhodná je také skupinová práce, kdy žákům můžeme zadat jako úkol společný referát. Žáci jsou nuceni si rozdělit práci a úkoly při hledání informací a zpracování daného tématu. Takový úkol rovněž rozvíjí klíčovou kompetenci sociální a personální. Toto všechno rozvíjí například aktivita VÝUKOVÝ PLAKÁT, kterou si více popíšeme v podkapitole 4.1.1. Žákům můžeme zadávat i dlouhodobé praktické úkoly, které vyžadují aplikaci teoretických poznatků.

Jednotlivé metody rozvíjející kompetenci k učení si zde nebudeme rozpracovávat (zájemci je mohou najít v publikaci Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce). Důvodem je široká pestrost metod a aktivit. Vybrané aktivity (zejména ty méně tradiční) si zde stručně popíšeme a jejich konkrétní podobu obsahuje praktická část této práce. Konkrétní metody vedoucí k rozvoji klíčové kompetence k učení úzce souvisí se vzdělávacími strategiemi výuky. Žáky je třeba vždy před začátkem samotné výuky správně motivovat a probudit v nich tak chuť se vzdělávat, k tomu nám například může pomoci aktivita PĚTILÍSTEK či SLOVNÍ TENIS. Aktivity vhodné pro jednoduchou interpretaci hlavních pojmů a myšlenek učiva jsou například MYŠLENKOVÉ MAPY, PAMĚTNÍ TABULE, BINGO či PYRAMIDA. Pro rozvoj klíčové kompetence k učení je také třeba látku několikrát zopakovat a nejlépe z více úhlů pohledu či vícero metodami.²⁵

Dále bychom měli ve výuce častěji pracovat s textem a rozvíjet tak u žáků čtení s porozuměním. Děti se tím učí vyhledávat podstatné informace a dále s nimi pracovat. K tomu se hodí například aktivita I.N.S.E.R.T., ŘÍZENÉ POZNÁMKY či HON NA VĚDOMOSTI. Žáci by se také měli učit více přemýšlet, klást a odpovídat na otázky – pro nácvik těchto schopností jsou vhodné aktivity ZVĚDAVÍ BADATELÉ či GENERÁTOR OTÁZEK. Aktivity VĚDECKÁ KONFERENCE, ŽIVÝ OBRAZ nebo DOKUMENTÁRNÍ FILM jsou naopak dobré pro prezentaci učiva ve třídě, která je dramaticky nadaná. Žáci si tak zapamatují téma na základě prožitku.²⁶

²⁵ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 37-69.

²⁶ Tamtéž.

4.1.1 Výukový plakát

Cílem aktivity je tvůrčím přístupem zachytit probírané téma hodiny. Žáci se rozdělí do několika skupin a každá z nich si vylosuje téma, které bude zpracovávat. Následuje část, která zahrnuje sběr informací a obrázků o zadaném tématu. Poté nastává výtvarná část, kdy žáci na velké čtvrtky tvoří svůj vlastní výukový plakát. Jejich úkolem je srozumitelně, esteticky a výstižně zachytit své téma. Na závěr každá skupina představí svůj výukový plakát zbytku třídy. Z výukových plakátů je možné poté udělat výstavu.²⁷

Během tvorby výukových plakátů si žáci propojí učivo s obrazovým materiálem a lépe si tak danou problematiku zapamatují. Kromě toho se zde žáci učí vybírat podstatné informace, spolupracovat s ostatními a mají zde prostor pro svou kreativitu. Ve výchově k občanství mohou žáci například vytvořit plakáty na téma: rozdělení státní moci ČR, vývojová období člověka či moje obec. Tato aktivita je časově náročná, proto se hodí na více vyučovacích hodin či projektový den. Její konkrétní přípravu do hodiny najdete na straně 35–47.²⁸

Tato aktivita mě zaujala mimo výše vypsané kvality i proto, že je výrazně mezipředmětová a lze ji aplikovat na mnoho témat. Můžeme jí také modifikovat na tandemovou výuku – například propojit hodiny občanské a výtvarné výchovy (a i jiných předmětů).

4.2 *Kompetence k řešení problémů*

V běžném životě se často potýkáme s nejrůznějšími životními situacemi, na které můžeme pohlížet jako na problém, který je třeba vyřešit. K takovému přístupu by nám právě měla dopomoci klíčová kompetence k řešení problémů, která je důležitá nejen pro řešení úkolů či úloh během školní docházky. Dle RVP pro ZV by žák na konci deváté třídy měl být schopen rozpoznat různé problémové situace, přemýšlet nad nimi a navrhnout plán odstranění problému na základě svých možností a zkušeností. Měl by tedy být schopen řešit své problémy bez pomoci druhých a sám navrhovat postupy, kterým požadovaného výsledku dosáhne. Dále by měl být odolný vůči neúspěchu při řešení problému a vytrvale pokračovat v řešení problému. Především by měl uvážlivě rozhodovat a konat své činy a uvědomovat si zodpovědnost za své jednání.²⁹

²⁷ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 55.

²⁸ Tamtéž, str. 55.

²⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: (<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>).

Tuto kompetenci můžeme v hodinách rozvíjet tak, že přeměníme výklad na řešení nějakého problému za pomoci různých úloh, které vyžadují iniciativu a vyšší pozornost žáků. Žáci by si tedy sami měli vyvozovat či zkoumat poznatky a z nich plynoucí závěry. V praxi to znamená to, že kromě „slepého“ čtení z učebnice bychom se v hodinách měli více věnovat prozkoumávání a používání konkrétních pojmů z našeho skutečného světa.³⁰

Dle mého názoru posilujeme tuto kompetenci i třeba tím, že dáme žákům možnost se vyjádřit k řešení skutečného problému ve škole. Například: „Kam jet na školní výlet?; Co budeme všechno potřebovat s sebou?; Kolik peněz bude celý výlet stát?; Jak bude vypadat zážitkový program celého výletu?“ a podobně. Zde můžeme rozvíjet také finanční gramotnost (náklady spojené s cestováním, ...). Podobnou funkci (řešení problému) mají i školní parlamenty, kde mají vybraní zástupci tříd možnost přednést připomínky či se podílet na řešení určitých situací ve škole. Takový přístup ve školním prostředí může i velmi ulevit učitelům, pokud sami mají těžkou hlavu a neví si rady. Důležité je žákům představit problém, rozvést diskusi, hledat různá řešení a po čase zhodnotit, zda byl postup správný a efektivní. Dále je vhodné učivo podpořit aktuálním děním ve světě a uvádět problémové příklady z praktického života. Žáci tak poznávají také skutečné problémy z mimoškolního světa. Všemi těmito kroky můžeme i mimo výuku posilovat osobní zodpovědnost žáků, schopnost identifikovat a řešit problémy či například respektovat názor svých spolužáků.

Při výuce je dobré žákům zadávat úkoly, které vyžadují vícestupňové řešení nebo je pověřit, aby vymysleli aktivity pro své spolužáky. Do výuky zejména humanitních předmětů je dobré zapojovat psaní úvah na nejrůznější témata, která jsou žákům blízká či kritické čtení (metoda PŘÍPADOVÁ STUDIE). Mnoho aktivit rozvíjející klíčovou kompetenci k řešení problémů rozvíjí současně kompetenci komunikativní – CO MÁM NA ZÁDECH, HÁDEJ KDO. Kompetenci lze rozvíjet jak krátkými aktivitami na pár minut – PROBLÉM NARUBY, PRAVDA NEBO LEŽ, KVARTETO, PEXESO, tak i více náročnými aktivitami jako je například BRAINSTROMING či BRAINPOOL. Jelikož se jedná o metody vyžadující otevřenost žáků, je vždy třeba brát v potaz třídní atmosféru.³¹

4.2.1 Případová studie

Hlavním záměrem této metody je, aby se žáci nenásilnou formou zamysleli nad řešením skutečného problému ze života. Rozdělí do skupin (4–5 osob), kde se společně budou zamýšlet

³⁰ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 71-73.

³¹ Tamtéž, str. 74-96.

nad stanoveným problémem (formou otázky či textu) a budou se snažit nalézt nějaký způsob řešení. Například: „Jakým způsobem je možné chránit životní prostředí v ČR?“. Po uplynutí stanoveného času zástupci jednotlivých skupin představí výsledky, ke kterým dospěli. Závěr této aktivity by mělo představovat shrnutí a porovnání různých řešení (zda jsou vůbec realizovatelná, jak moc jsou složitá, ...). Může být doplněno o skutečné řešení problému z praxe (např. konkrétní kroky, které v ochraně naší přírody podniká Ministerstvo životního prostředí ČR).³²

Aktivita rozvíjí analytické myšlení žáků, komunikační schopnosti, spolupráci ve skupině, fantazii a především schopnost se nad daným problémem zamyslet a vnímat jeho důležitost. Žáci se rovněž učí přemýšlet i mezioborově a hledat souvislosti mezi předměty. Jako příklad bych uvedl téma „Proč má naše společnost obavy z uprchlíků?“. Zde se propojí znalosti ze zeměpisu, religionistiky (na základních školách součást VO) a případně i dějepisu. Přípravu aktivity najdete na straně 48–51.

4.3 Kompetence komunikativní

Schopnost komunikovat nás provází již od nejtělejšího dětství a provází nás každým okamžikem. Pomocí ní dokážeme vyjádřit své emoce (libé i nelibé) a tvoří tak základ našeho lidského života. Správně mluvit a komunikovat s ostatními je velice důležité pro nás osobnostní i kariérní růst, a to zejména pokud pracujeme s lidmi. Vyslechnout názor druhého, neurážet kolegy, diplomaticky řešit problémy a mnoho dalšího je nutné žáky naučit během školní docházky. Je to velmi těžký úkol, nicméně není nereálný.

RVP pro základní vzdělávání stanovuje, že bychom žáky měli naučit správně vyjadřovat své myšlenky, a to jak v ústní, tak písemné formě. Jejich projev by měl být logický, výstižný a kultivovaný. Vedle toho je důležité umět vyslechnout názory druhých lidí a adekvátně se k nim vyjádřit. S tím souvisí umění diskuse, obhajoba vlastního názoru a užívání správných argumentů. S tím souvisí i jakási mediální gramotnost – žáci by měli rozumět informačním a komunikačním prostředkům a práci s nimi, stejně jako neverbální komunikaci (užívání gest,...). Obecně shrnuto bychom u žáků měli rozvíjet jejich komunikační dovednosti, aby

³² ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 90-91.

pomocí nich mohli navazovat společenské či pracovní vztahy vedoucí k plnohodnotnému životu v naší společnosti.³³

Myslím si, že umění komunikovat s lidmi a před lidmi je také důležité pro osobní vnitřní pocit člověka. Určitě se lépe cítí člověk, který dokáže plynule a věcně prezentovat svůj vlastní školní referát než člověk, který se zadržává, mluví polohlasem a nesystematicky.

Rozvoj této kompetence paradoxně nemusí nutně stát pouze na tréninku komunikačních dovedností, ale třeba i správně posilovat sebevědomí a sebepojetí. Pokud žáci nemají dostatečné sebevědomí k tomu, aby vystoupili před lidmi, všechny komunikační techniky jsou zbytečné. Jednou z metod jak toto odstranit může být dramatický kroužek, kde se žáci za pomoci nejrůznějších artikulačních, rétorických a pohybových cvičení učí nejen jak správně hrát divadlo, ale také jak se zbavit studu a strachu z vystoupení před publikem. Ke správnému rozvoji komunikace mezi žáky bych navrhoval využívat i prostředky jako např. tvorbu školního časopisu, hlášení ve školním rozhlase, dokumentace života školy či pořádáním různých soutěží, kde se žáci mají možnost setkat s mladšími i staršími spolužáky. K tomu bych dále zařadil i důležitost chystání a podílení se na společenských akcích pro veřejnost (vánoční jarmark, výstava žákovských prací, školní akademie...) nebo komunikace s jinými školami – českými nebo zahraničními. Myslím si, že je přínosné i zařazení činností, kde mají žáci možnost komunikovat s dospělou populací (besedy s odborníky, akce pro rodiče, ...). Toto všechno může u žáků rozvíjet komunikativní klíčovou kompetenci.

Ovšem nás zajímá, jakými metodami lze tuto kompetenci trénovat v klasických vyučovacích hodinách. Základní vzdělávací strategií je určitě snažit se žáky vyvolávat a klást jim dotazy, snažit se tedy, aby během hodiny promluvílo co nejvíce žáků – k tomu poslouží aktivity PUTOVNÍ MIKROFON či SVĚDCI UDÁLOSTI. Osvědčenou metodou v hodinách výchovy k občanství a základů společenských věd je nepochybně DISKUSE. Ze své zkušenosti musím podotknout, že žáci velmi rádi diskutují a baví se zejména o aktuálních či etických tématech (politické dění, problematika eutanazie, ochrana životního prostředí, ...). Aktivita JAZYK DĚLÁ ČLOVĚKA je výbornou možností ukázat dětem, jak se mění komunikace v různých společenských rolích. Abychom žáky učili více projevovat vlastní názor podepřený

³³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: (<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>).

věcnými argumenty a vyslechnout i názory svých spolužáků, můžeme využít metodu KOMUNITNÍ KRUH, VOLEBNÍ KAMPAŇ, OBHAJOBA a další.³⁴

4.3.1 Volební kampaň

Při zahájení realizace této aktivity se žáci rozdělí do skupin a jejich úkolem je připravit volební kampaň (lze aplikovat i na jiné předměty než na občanskou výchovu). Každá skupina tedy představuje jednu stranu, která obdrží od vyučujícího základní charakteristiku (znaky, cíle, představitele). Jejich úkolem je na základě předložené charakteristiky vytvořit vlastní stranu – vymyslet jí jméno, volební program a jejich hlavní cíle. Následuje skutečná volební kampaň, kdy každou stranu představí jejich volební lídr. Ostatní spolužáci mohou dávat lídrům otázky a snažit se vyvrátit jejich body programu. Následně proběhnou volby, kde žáci rozhodnou, kdo z volebních lídrů je nejvíce přesvědčil (kromě toho svého). Závěr této aktivity by měl být věnován krátké reflexi (co se žákům líbilo, nelíbilo, ...).³⁵

Během této aktivity se žáci učí vymýšlet argumenty, diskutovat, obhajovat si své názory a diplomaticky komunikovat. Je zde i velký prostor pro kreativitu a pro zapojení i jiných předmětů (hudební či výtvarná výchova, informatika, mediální výchova). Jak už bylo řečeno, tato aktivita se nemusí nutně vztahovat k politickému tématu a předmětu výchova k občanství. Její využití je široké. Například v zeměpisu mohou skupiny představovat kraje ČR, které se předhánějí, kdo dostane dotaci. Přípravu aktivity ve dvou provedeních najdete na straně 52–56.

4.4 Kompetence sociální a personální

Předchozí tři kompetence by měly u žáků rozvíjet rozum a analytické myšlení. Klíčová kompetence sociální a personální se naopak více zaměřuje na emoce, neboť právě ony jsou pro nás tolik důležité v nejrůznějších životních situacích. Pokud u žáků správně trénujeme tuto kompetenci, pak by na konci deváté třídy měli umět ocenit své přednosti, vytvářet si kladnou představu o sobě samých, mít důvěru v sebe sama a měli by řídit veškeré své jednání a chování k dosažení sebeuspokojení a sebeúcty. To jsou předpoklady vývoje vnitřního prostředí žáků. Co se týče vnějšího světa, zde by žáci měli umět spolupracovat v týmu lidí a pozitivně ovlivňovat kvalitu práce, na které pracují v jakékoliv sociální roli. Žáci by měli být schopni diskutovat ve skupině, ocenit zkušenosti druhých lidí a mít k nim zdravou úctu a respekt. Dále

³⁴ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 101-130.

³⁵ Tamtéž, str. 114-115.

by měli být aktivní při vytváření pozitivní pracovní atmosféry a tím se snažit o upevňování kladných vztahů mezi lidmi.³⁶

Pro lepší pochopení důležitosti této kompetence si uveďme příklad ze života. Představme si vedle sebe dva lidi. První z nich disponuje vysokým inteligenčním kvocientem, ale není schopen žít v páru a založit rodinu, ani se pracovně uplatnit v kolektivu. Druhý člověk není příliš obdařen vysokou inteligencí, ale v partnerském i pracovním životě si vede dobře. Zde vidíme krásný příklad toho, že vysoké IQ není zárukou spokojeného života. Je tedy třeba u žáků rozvíjet kromě obecné inteligence také emoční inteligenci. Aby vedli úspěšný život, potřebují vedle rozumových schopností také znát své pocity a umět s nimi pracovat, být upřímní a zodpovědní. Stejně tak je důležité se umět vyznat i v emocích druhých lidí a vhodně na ně reagovat. Tuto kompetenci můžeme rozvíjet například také prostřednictvím debaťního kroužku, řízené diskuse či prezentace vlastních názorů před třídou. K tomu nám může dopomoci kooperativní vyučování.

Prostřednictvím klíčové kompetence sociální a personální můžeme emoční inteligenci žáků trénovat. Mělo by jim být umožněno si vyzkoušet různé sociální role, ať už prostřednictvím DRAMATICKÝCH HER nebo při práci s ostatními spolužáky (rozdělení rolí, pravidla práce, zodpovědnost za odvedenou práci). Aby se žáci učili efektivní spolupráci, můžeme použít aktivity jako např. MANUFAKTURA, PŘED UZÁVĚRKOU, TICHÉ PUZZLE nebo FIRMA TÁHNE ZA JEDEN PROVAZ. Do výuky můžeme častěji zapojit i formu kooperativního vyučování či řízené diskuse. Vedení žáků k respektování stanovených pravidel zajišťuje nejen školní řád, ale také například aktivita JAK DĚLÁME ROZHODNUTÍ či SABOTÁŽ.³⁷ Výbornou metodou je i oblíbená aktivita z adaptačních kurzů, kde si žáci vymyslí vlastní pravidla chování ve třídě. Mají zde možnost se podílet na tvorbě pravidel, společně se dohodnout a tím je i náležitě respektovat.³⁸

4.4.1 Míchané skupiny

Metoda „Míchané skupiny“ je vhodnou a jednoduchou pomůckou učitele k vytváření spolupracujících skupin, kde se žáci zároveň navzájem učí. Než začnou žáci pracovat, je třeba třídu do rozdělit do několika stejně početných skupin (počet žáků ve skupině či počet skupin záleží na konkrétním tématu a jednotlivých úkolech). Každá skupina obdrží k prozkoumání jiné

³⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: (<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>).

³⁷ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 127-129.

³⁸ Tamtéž, str. 127-147.

téma (v podobě textu), které tematicky souvisí s těmi ostatními. Vedle textu žáci dostanou úkol, který mají s pomocí textu splnit. Během práce jsou povinni všichni žáci své téma pochopit tak, aby o něm mohli mluvit (sami či s vyučovací pomůckou, kterou si během času na práci může skupina vyrobit). Po uplynulém čase se skupiny promísí (vzniknou nové skupiny složené z členů všech předchozích skupin – každý má tedy své vlastní téma, které má nastudované). V těchto nových skupinách žáci prezentují své téma a snaží se svým spolužákům vysvětlit hlavní informace. Jejich úkolem je nově nabyté informace doslova naučit své spolužáky. Ostatní členové si dělají poznámky. Závěr aktivity může představovat zpětná vazba (jak se žákům spolupracovalo, co jim vyhovovalo, co by změnili, jak se cítili v roli učitele, ...) nebo můžeme probranou látku otestovat.³⁹

Tuto metodu lze aplikovat na různá témata, která lze dělit na části (formy států, právní odvětví, světová náboženství, ...). Žáci se zde učí vybírat klíčové informace, porozumět jim, zpracovat je a následně je prezentovat. V navržené formě práce se hlavně učí spolupracovat, komunikovat a pomáhat si. Přípravu aktivity ve dvou provedeních najdete na straně 57–63.

4.5 Kompetence občanská

Hlavním úkolem občanské klíčové kompetence je budovat u žáků jejich hodnoty a postoje, aby mohli být platnými členy demokratické společnosti. Máme zde příležitost u žáků formovat jejich přístup k naší zemi, a to jakým způsobem nahlíží na svět, ve kterém žijeme. V závěru základního vzdělávání by žáci měli respektovat a oceňovat hodnoty druhých lidí, odsuzovat a bojovat proti násilí, špatnému zacházení, rozumět svým právům a povinnostem (nejen mimo školu) a dodržovat tak zákonné i společenské normy. Žáci by měli být zodpovědní především v situacích života nebezpečných a podat adekvátní pomoc při řešení krizových situací. Dále bychom sem mohli zahrnout vědomí vlastenectví. Žáci by měli oceňovat a chránit naše přírodní, historické a kulturní dědictví, tradice typické pro českou kulturu a v ideálním případě by se měli aktivně účastnit společenského dění. V souvislosti s ochranou přírodního dědictví bychom u žáků měli rozvíjet také základní povědomí o ekologickém chování, environmentálních problémech a ochraně životního prostředí.⁴⁰

³⁹ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 141-142.

⁴⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: (<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>).

Dle mého názoru k rozvoji občanské klíčové kompetence významně napomáhá zapojení žáků do výměnných programů v rámci různých evropských projektů (žáci se zde seznámí s kulturou, ...). Tím se posiluje respekt k individuálním odlišnostem mezi lidmi, ať se jedná o odlišnost náboženskou, etnickou či jazykovou. Myslím si, že je dobré žáky zapojovat do aktivit, kterými se zapojují do občanského života – sběr odpadků na Den Země, charitativní akce, besedy s odborníky, návštěva městského úřadu či soudního líčení. Spatřuji potenciál také v nabídce mimoškolních aktivit pro žáky – zájmové kroužky (sportovní, dramatické, tvůrčí, ...) a jiné aktivity, které mohou sloužit jako výplň volného času, a tedy i jako prevence sociálně patologickým jevům. Zásadní je zavést i do běžného chodu ve škole demokratické principy – žáci se tak více naučí z podmínek, ve kterých žijí, než z teoretických poznatků.

V praxi můžeme občanské vědomí rozvíjet například tak, že necháme žáky stanovit společná pravidla chování, dle kterých se třída bude chovat. Dále je nutné, aby žáci pro správný rozvoj občanské klíčové kompetence měli určité znalosti z témat jako je například systém zákonů, ústava, fungování státu, dělení státní moci, právní odvětví, listina základních práv a svobod, první pomoc, ekologie, environmentální výchova a další. Pro větší atraktivitu při probírání těchto témat můžeme využít aktivity REPORTÉR Z TIMESŮ, JAK SE ŽIJE U... nebo CESTOVKA. Je důležité dát žákům prostor pro vyjádření názoru (například evaluace učitele), neboť i to je jedním z principů demokratické společnosti. Pro rychlou zpětnou vazbu o výuce můžeme využít metodu PALEC NAHORU, pro podrobnější přehled můžeme dát žákům možnost se anonymně písemně vyjádřit na konci pololetí. Díky pestrému využívání různých forem výuky a používáním aktivit ve výchově k občanství efektivně rozvíjíme občanskou kompetenci žáků, neboť právě tím jsou žáci nuceni se aktivně seznámit s tématem a vyjádřit se k němu, ne jen pasivně přijímat fakta.⁴¹

4.5.1 Posuzování

Metoda posuzování se řadí mezi kratší aktivity (záleží na tématu a jeho zpracování). Hlavním záměrem této aktivity je žáky učit porovnávat různé argumenty a určovat, co je důležitější, potřebnější, dražší atd. Aktivitu lze provést ve skupinách nebo i ve dvojicích. Každá skupina obdrží sadu kartiček se spolu souvisejícími pojmy (např. environmentální problémy). Vyučující zadá žákům kritérium, podle kterého budou mít za úkol jednotlivé položky seřadit (např. Seřad'te druhy environmentálních problémů podle nebezpečnosti / intenzity / častosti výskytu.). Následuje činnost žáků, kdy diskutují o daných položkách a snaží se seřadit dle svého

⁴¹ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 149-151.

uvážení. Na závěr porovnáme výsledky mezi skupinami a můžeme rozvést diskusi (Kdo má odlišné řazení? ...).⁴²

Žáci při této aktivitě trénují diskusi, schopnost dělat kompromis mezi názory a snažit se o závěrečný konsensus se spolužákem, tedy demokraticky jednat. Žáci jsou nuceni více přemýšlet o probírané látce, uvažovat nad jejími dopady či významem. Přípravu aktivity ve dvou provedeních najdete na straně 64.

4.6 Kompetence pracovní

Pokud bychom chtěli porovnat výčet klíčových kompetencí v RVP pro ZV a v RVP pro G, zjistili bychom, že až doposud byly stejné v obou kurikulárních dokumentech. Poslední kompetence se však liší. Zatímco na gymnáziích by žáci měli rozvíjet kompetenci k podnikání, na základních školách se věnují rozvoji kompetence pracovní. Tato práce se zaměřuje na základní školy, a proto si zde více rozebereme právě druhou zmiňovanou klíčovou kompetenci.

Pracovní kompetence u žáků pomáhá rozvíjet pracovní dovednosti a návyky. Výsledkem rozvoje této kompetence je správné používání pracovních nástrojů, zodpovědný přístup k pracovním povinnostem, dodržování stanovených pravidel práce a další. Žáci by měli být vedeni k tomu, aby výsledky své práce odvedli v co nejvyšší míře kvality, společenského významu či hospodárnosti. Dále aby k práci přistupovali také z hlediska ochrany zdraví (svého i druhých), ochrany životního prostředí či ochrany jistých kulturních hodnot. Rozvoj této kompetence je základem pro budoucí volbu povolání. Žáci by tedy měli veškeré znalosti a schopnosti využít pro přípravu na budoucí povolání či se rozhodnout o dalším vzdělávání se s profesním zaměřením. V neposlední řadě je také důležitá orientace ve světě podnikání – jeho podstatu, úskalí, výhody, cíle a celkové podnikatelské myšlení.⁴³

Pokud odhlédneme od znalostí, které má základní vzdělání poskytovat, pak lze říci, že největším posláním tohoto stupně vzdělání je žáky dokonale připravit na další vzdělávání či na reálný pracovní život. Úspěšní žáci potřebují schopnost ovládat všechny předchozí kompetence, které pracovní kompetence shrnuje tak, aby se žáci uplatnili na trhu práce (žáci by měli být schopní se učit, konstruktivně řešit problémy, efektivně spolupracovat, komunikovat, atd...). Největší prostor pro rozvoj této kompetence je v předmětech člověk a svět práce (méně

⁴² ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 157.

⁴³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: (<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>).

zařazovaný do ŠVP základních škol, pracovních činností a výchovy k občanství). Právě do hodin výchovy k občanství bývá v deváté třídě zařazováno téma „volba povolání“, kde žáci poznávají jednotlivé profese, co je potřeba k jejich konání a snaží se si sami udělat představu, co by jednoho dne chtěli dělat. Výuku je dobré doplnit o nejrůznější návštěvy pracovišť (exkurze do továrny, ...) či úřadu práce, aby se žáci lépe orientovali ve specifikacích nejrůznějších profesí. V případě samostatného zájmu žáků bych jim doporučil webovou stránku *infoabsolvent.cz*, kde si mohou najít všechny druhy povolání, co jejich náplň práce obsahuje a co je potřeba k jejich kvalifikaci. Máme tedy široký prostor, jak pracovní kompetenci rozvíjet.

Konkrétní metody, které můžeme v hodinách VO použít jsou například JAKÁ JE TVÁ PRÁCE, BURZA nebo VERNISÁŽ. Žáky můžeme motivovat k prozkoumávání různých povolání například tím, že jim zadáme úkol vést rozhovor se svými rodiči o jejich povolání.⁴⁴

4.6.1 Jaká je tvá práce?

Metoda „Jaká je tvá práce?“ se nejvíce hodí pro devátý ročník základní školy, kde je hlavním cílem dozvědět se o různých profesích co nejvíce informací. Tato metoda donutí žáky se pozastavit a zamyslet nad svým budoucím povoláním. Každý žák obdrží záznamový arch, který za domácí úkol vyplní (lze i v hodině). Následně si jednotlivé odpovědi představíme – žáci mohou svému spolužákovi např. položit dotazy: „Co musíš vystudovat, abys toto povolání mohl dělat? Jaké budeš mít uplatnění na trhu práce?“. Druhou fází této metody je stanovení kritérií, podle kterých si žáci volí své budoucí povolání. Žáci se díky této aktivitě dozvědí potřebné informace o své budoucí profesi. Přípravu aktivity ve dvou provedeních najdete na straně 65–66.⁴⁵

⁴⁴ ČECHOVÁ, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha, 2006, str. 165-177.

⁴⁵ Tamtéž, str. 171.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 Přípravy aktivit do hodin výchovy k občanství

Pátá kapitola této diplomové práce navazuje na čtvrtou kapitolu teoretické části, která pojednává o jednotlivých klíčových kompetencích a výukových metodách, kterými je lze rozvíjet. Hlavním cílem praktické části je převést teoretický popis aktivit pro rozvoj klíčových kompetencí do praxe. Obsahem je pět příprav konkrétních vybraných aktivit do hodin výchovy k občanství na 2. stupni základních škol, které mohou mimo jiné sloužit jako inspirace pro učitele. Výběr aktivit byl prováděn na základě atraktivity, efektivity a vhodnosti pro zaměření na výchovu k občanství.

Při tvorbě příprav jsem se snažil obsáhnout všechny ročníky základní školy a nejrůznější témata, která spolu nemusí nutně souviset. Při volbě témat vyučovacích hodin jsem se řídil rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání a *ŠVP Otevřená škola ze ZŠ Jablonné nad Orlicí*. Každá příprava obsahuje informaci, pro který ročník je určená, téma hodiny, vzdělávací cíl aktivity, hodnoty a klíčové pojmy, zda obsahuje i nějaké mezipředmětové vztahy a z jakých zdrojů jsem čerpal odborné informace.

Tato kapitola se dělí na pět podkapitol. Každá podkapitola představuje jednu přípravu aktivity, která byla podrobněji popsána ve čtvrté kapitole teoretické části:

1. Výukový plakát
2. Případová studie
3. Volební kampaň
4. Mísení skupin
5. Posuzování
6. Jaká je tvá práce?

5.1 Výukový plakát

Ročník: 6. (ŠVP Otevřená škola, ZŠ Jablonné nad Orlicí)

Téma hodiny: Naše obec

Vzdělávací cíle aktivity: Žák dokáže stručně popsat geografii, historii, správu, tradice a pamětihodnosti města Jablonné nad Orlicí, uvědomuje si „lásku k vlasti“ a dokáže se orientovat ve městě. Žák dokáže vyhledat a zpracovat hlavní informace týkající se tématu.

Hodnoty a pojmy: geografie, historie, tradice, instituce města, pamětihodnosti, administrativa města, významní rodáci, místní tradice

Mezipředmětové vztahy: zeměpis, výtvarná výchova, dějepis

Zdroj: jablonneno.cz

Aktivita je navržena jako projektový den (5 vyučovacích hodin). Volba tématu se vztahuje k mému rodnému městu (Jablonné nad Orlicí). Projektový den by zároveň mohl být i tandemovou výukou (propojení hodin občanské a výtvarné výchovy).

1. vyučovací hodina: Žáci jsou rozděleni do 5 skupin podle témat (*geografie města, historie města, správa města, kultura a tradice, památky města*). Každá skupina obdrží příslušný pracovní list, který vyplní (s pomocí vlastních znalostí, literatury či internetových zdrojů). Následně si žáci stanoví klíčové informace (z pracovních listů nebo si je případně mohou dohledat v příslušných zdrojích), které budou tvořit jádro výukového plakátu.

2. + 3. vyučovací hodina: Výroba výukového plakátu. Žáci dostanou čtvrtku A1 (+ další výtvarné pomůcky) a z něj vyrobí výukový plakát dle svého tématu (obrázky, informace). Prostor pro tvůrčí iniciativu. Možnost obrázky nakreslit vlastní rukou či je vytisknout.

4. + 5. vyučovací hodina: Prezentace výukových plakátů jednotlivých skupin před třídou. Diskuse o naplnění kritérií úkolu. Reflexe, jak se žákům spolupracovalo, co nového se naučili či se dozvěděli. V případě pěkného počasí je možná i procházka po městě a prezentace u významných míst (radnice, muzeum, ...).

Pracovní list č. 1: Místo, kde žijeme

Naše obec

1. Doplňte pojmy z modrých políček do textu.

- Město **Jablonné nad Orlicí** se nachází ve východních Čechách, nedaleko státní hranice s _____, v severovýchodní části _____.
- Město se rozprostírá v nadmořské výšce _____ na úpatí _____. Nad městem se táhne zalesněný horský hřbet Orlických hor s významnými vrcholy, jako jsou _____ (995 m n. m.) nebo _____ (958 m n. m.). Dále se na okraji města nachází _____ (549 m n. m.).
- Město leží na horním toku řeky _____.
- Na východním okraji města začíná údolí _____, je to 5 km dlouhé lesnaté údolí a jedná se o registrovaný významný krajinný prvek. Důvodem ochrany jsou louky podél _____ potoka s bohatým výskytem bledule jarní a dalších rostlinných společenství. Údolí je rovněž domovem chráněných živočichů jako třeba čáp černý, ledňáček říční či zmije obecná.
- Přes Jablonné nad Orlicí prochází silnice _____ vedoucí z Prahy přes Hradec Králové do Ostravy.
- K 1. 1. 2020 byl počet obyvatel města _____. Jeho rozloha činí 4,37 km² (437,8 ha). Město leží přibližně 13 km od města Žamberk (obec s rozšířenou působností).

Orlických hor

Polskem

Tichá Orlice

Suchý vrch

Malův kopec

Hradiska

Pardubického
kraje

Orličského

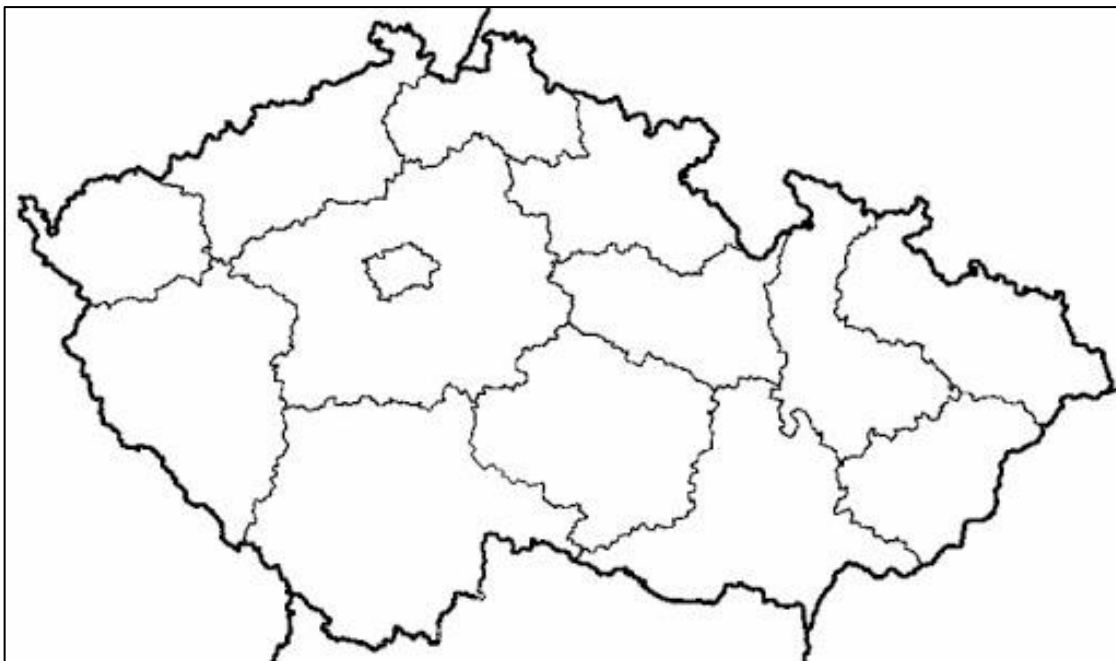
2 840

419 m n. m.

Buková hora

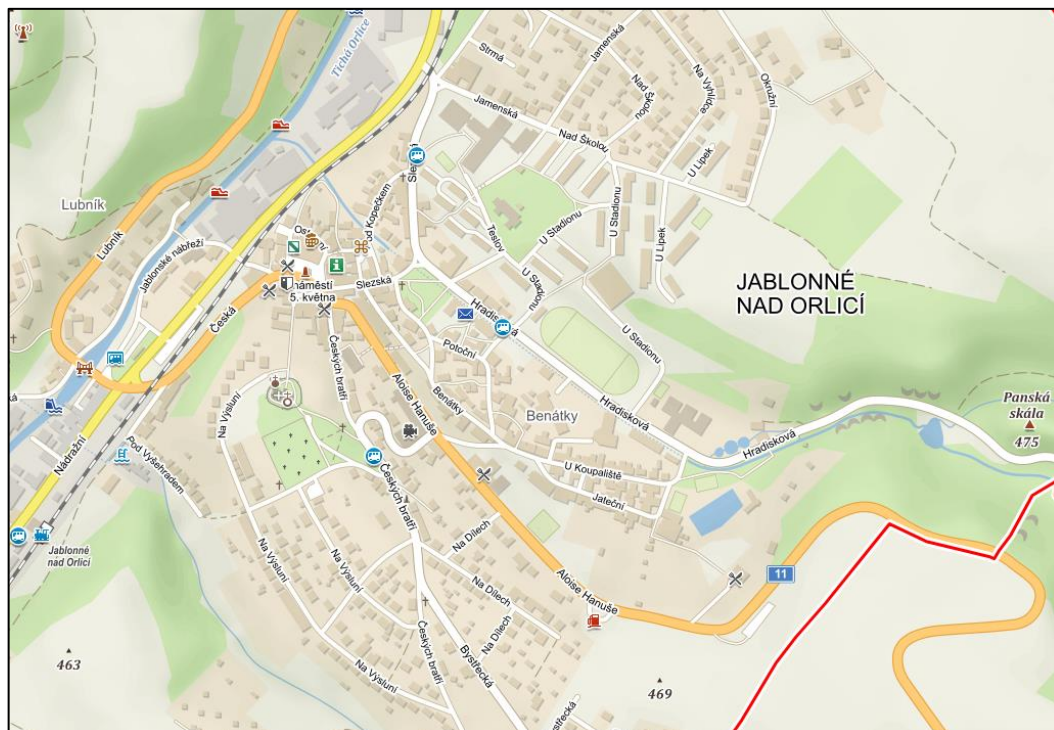
č. I/11

2. Vyznačte do obrysové mapy České republiky, kde leží Pardubický kraj a město Jablonné nad Orlicí.

Obrázek 1: Obrysová mapa ČR, zdroj: www.mapaceskerekrepubliky.cz/slepa-mapa-cr

3. Do výřezu mapy Jablonného nad Orlicí zaznačte, kde leží: náměstí 5. května, základní škola, kostel sv. Bartoloměje, stadion, koupaliště

Obrázek 2: Výřez mapy Jablonného nad Orlicí, zdroj: mapy.cz

Pracovní list č. 2: Historie města

Naše obec

1. Spoj historické události.

Původ názvu města

„**Gablona**“ – u zájezdního hostince čp. 40 v Hluboké ulici stála mohutná jabloň (místo výběru daní). Češi říkali, že se zastaví „u jabloně“, Němci „bei der Gabel“ → tak vznikl český název Jablonné.

Nejstarší písemná zmínka o Jablonném

Roku 1304 král Václav II. z rodu Přemyslovců daroval klášteru na Zbraslavi u Prahy lanškrounský obvod coby majetek církve. Tento akt byl zaznamenán v tzv. darovací listině. Právě v této listině je ve výčtu obcí, které připadly zbraslavskému klášteru, poprvé jmenováno Jablonné jako „villa forensis“ – tržní vesnice.

Jablonné povýšeno na město

4. listopadu 1906 – císařem Františkem Josefem I.

1914 – 1918

Krutá doba **1. světové války** se v životě města projevila zejména častými odvody branců (celkem bylo odvedeno 203 mužů) a nedostatečným zásobováním – byl tedy zřízen přidělový systém potravin pro všechny obyvatele města.

1939 – 1945

Období 2. světové války.

21. 8. 1968

Vojska pěti států Varšavské smlouvy překročila hranice naší země a zahájila **okupaci ČSSR**.

1989

V Jablonném vzniklo Občanské fórum a následující rok se zde konaly **první svobodné volby**, po nichž byla samospráva města plně obnovena.

2. Poskládej správně jména slavných jablonských rodáků.

trPe guluFis skýlonJab → _____

- 1619–1670, biskup Jednoty bratrské, žák a později zet' J. A. Komenského

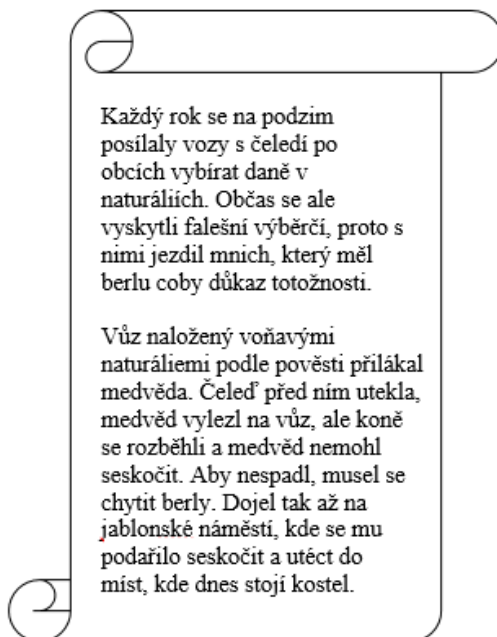
inikDom lipFi → _____

- 1879–1946, středoškolský profesor a spisovatel, psal o Orlickém podhůří, sesbíral mnoho pověstí a příběhů

víkLud rejKčí → _____

- 1893–1946, československý armádní generál

**3. Přečti si pověst o původu městského znaku (černý medvěd držící opatskou berlu).
Pokus se městský znak jednoduše nakreslit.**

*Obrázek 3: Pověst o původu znaku města,
zdroj: vlastní tvorba + jablonmeno.cz*

*Obrázek 4: Obrys městského znaku,
zdroj: vlastní tvorba + jablonmeno.cz*

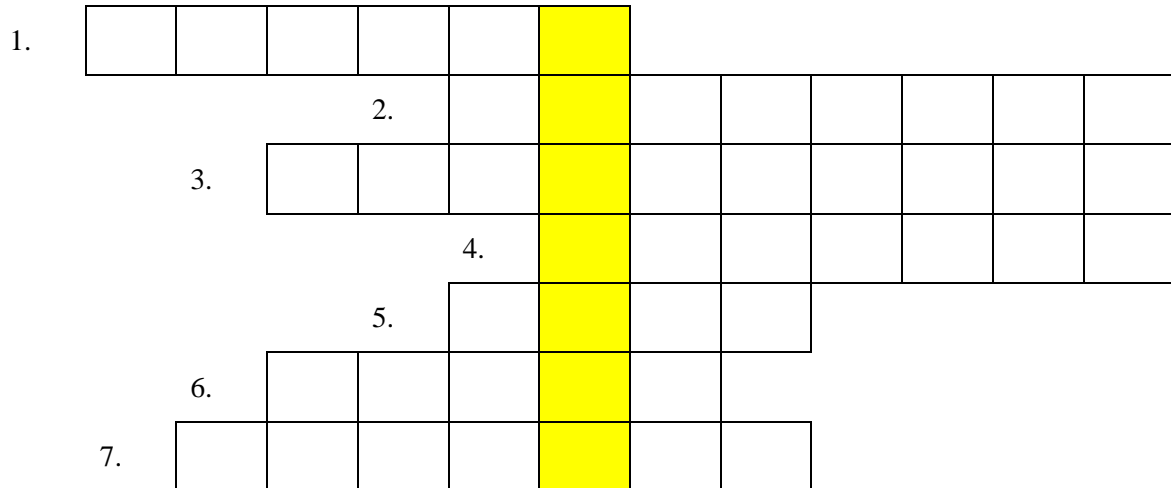

Pracovní list č. 3: Správa města

Naše obec

1. Vylušti tajenku.

1. Starosta města Jablonné nad Orlicí se jmenuje Miroslav?
2. Místostarostka města Jablonné nad Orlicí se jmenuje Martina?
3. Jak se jmenuje kraj, do kterého administrativně spadá naše město?
4. Jak se oficiálně jmenuje jablonské náměstí? (nápopvěda: 5. května)
5. Doplň název řeky, která protéká našim městem – Orlice.
6. Na horní straně stojí dřevěný symbol našeho města, jak se mu říká? (nápopvěda: příbor)
7. Jablonné spadá pod konkrétní **obec s rozšířenou působností**, jak se toto město jmenuje? (nápopvěda: leží 14 km od Jablonného n. O.)

Jak se jmenuje hlavní sídlo správy města?

TAJENKA:

Obrázek 5: Hlavní sídlo správy města
zdroj: jablnonno.cz

2. Přiřaďte všechny orgány a odbory, které tvoří městský úřad (správu města) Jablonného.

Ministerstvo kouzel

Zastupitelstvo

Komise rady města

Úřad pro vesmír a letectví

Hospodářsko-správní odbor

Odbor pro lesní zvěř

Finanční odbor

Odbor výstavby a životního prostředí

Kancelář prezidenta republiky

Odbor kultury a cestovního ruchu

Obrázek 6: Městský úřad, zdroj: vlastní tvorba

3. Vyhledejte partnerská města (spřátelená města ze zahraničí) Jablonného nad Orlicí.

Název města

Stát

Vlajka

Švýcarsko

Německo

Rakousko

Polsko

Pracovní list č. 4: Kultura a tradice

Naše obec

1. Do kalendáře doplň, který měsíc se konají uvedené tradiční akce našeho města a stručně zjistěte, čeho se akce týkají (sportovní, turistické, hudební,...).

- Jablonský masopust
- Hasičský ples
- Memoriál Kvídy Štěpánka
- Jablonský medvídek
- Den dětí (na stadionu)
- Město dobrých lidí
- Jablonská pouť (sv. Bartoloměje)
- Vyhlídkové vrcholy
- Medový jarmark
- Vánoční jarmark ZŠ
- Vánoční setkání na náměstí

Obrázek 7: Jablonský masopust, zdroj: jablonno.cz

Tabulka 1: Kalendář akcí

měsíc	kulturní tradiční akce
leden	
únor	
březen	
duben	
květen	
červen	
červenec	
srpen	
září	
říjen	
listopad	
prosinec	

Co znamená, když je něco tradiční (uved'te příklad)?

2. Jablonské spolky. Přečtete si následující text a poté si vyberte 2 spolky a napište k nim 3 libovolné informace, které jste se dozvěděli z textu.

Kulturní a spolkový život (zdroj: jablonno.cz)

Jablonné nad Orlicí odedávna žilo bohatým kulturním životem. Všeobecný rozvoj Jablonného od šedesátých let 19. století vytvářel příznivé podmínky pro vznik a působení spolků.

Prvním z nich byl **pěvecký spolek "Orlice"**, vyvíjející činnost pravděpodobně od roku 1868. Původně mužský, později smíšený sbor, doprovázený orchestrem, vystupoval ještě po první světové válce. **Dechová hudba** je doložena k roku 1874 a **ochotníci** hráli divadelní představení dlouho před rokem 1890.

Roku 1875 byl založen **dobrovolný svazek hasičů**. Již dříve jablonská obec vlastnila dvě stříkačky a několik žebříků i háků. Existoval i řád určující postup při zdolávání požárů. Podle něho práce řídil J. Prokopec z č.118 a také se zapojovali příslušníci jednotlivých řemeslných společenstev – tesaři jako lezci, obuvníci pumpovali u stříkaček, mlynáři a pekaři se museli dostavit se sekerami apod. V roce 1893 byla postavena nová zbrojnice (sloužila do roku 1964). Inventář sboru byl modernizován v roce 1908 zakoupením posuvného žebříku.

V 80. letech 19. století vyvstala nutnost zavést pořádek do rybného hospodářství. Doposud obec pronajímala rybolov různým zájemcům, kteří z touhy po zisku řeku plundrovali, a navíc se hodně pytlačilo. Proto byl ustaven komitét, který připravil založení **rybářského spolku** v roce 1884, do něhož se přihlásilo 40 zájemců. Spolek si vytkl za úkol zarybnit řeku i potoky, chovat a ochraňovat ryby.

Dalším spolkem, který v Jablonném zahájil činnost, byla **sokolská jednota**, založená koncem roku 1889. Už v létě tohoto roku se začalo pravidelně v neděli cvičit u jednoho z nadšenců. Primitivní tělocvična, vybavená hrazdou zavěšenou na stropním trámu, byla zřízena v běžné "sednici". Od 19. srpna 1889 našlo 12 cvičenců útulek v sále hostince paní Bohunkové (dnes restaurace U Vorlíčků). V roce 1891 se skupina jablonských sokolů zúčastnila II. všesokolského sletu v Praze. Počet cvičenců se postupně zvyšoval a po dokončení stavby "staré školy" využívali ke cvičení zdejší tělocvičnu (dnes knihovna pro dospělé). Během 1. světové války byla činnost Sokolů omezena, po válce obnovena a soustředila se na vybudování vlastního sokolského domu (dnešní městské kino). V roce 1920 byl položen základní kámen ke stavbě a v roce 1922 byla budova slavnostně otevřena.

Roku 1919 byl ve městě založen místní odbor **Klubu českých turistů**, který však záhy zanikl. Až budování Jiráskovy stezky po hřebenech Orlických hor probudilo skutečný zájem o turistiku a 15. ledna 1924 se znovu ustavil místní turistický odbor čítající 68 členů. Výbor si vytkl cíl vybudovat chatu na Suchém vrchu.

V roce 1941 založil Vladimír Vend kroužek **Sonor film**. Ten se programově věnoval hlavně dokumentaci života v Jablonném a v Orlických horách. Snímky byly natáčeny na 35 mm film. Vzniklo velké množství filmů a krátkých reportáží, které byly uváděny i v televizi a v kinech. Vladimír Vend, syn zakladatele Sonor filmu, spravující filmový archiv i v současné době dále "objevuje" nové filmy, které nechává přepisovat do "současného" formátu a veřejnost má díky jeho nadšení pro věc možnost několikrát do roka zhlédnout snímky při veřejných produkcích.

Ochotnické divadlo mělo v našem městě dlouhou a bohatou tradici. Ustavující schůze "Spolku divadelních ochotníků" se konala 11. června 1894 a již 1. listopadu téhož roku bylo uvedeno divadelní představení Modlitba na hřbitově. Podle záznamů v divadelních knihách se dozvídáme, že od roku 1895 byly průměrně 4 reprízy ročně a např. v roce 1913 bylo uvedeno her deset. První světová válka přerušila ochotnickou činnost, ale již ke konci roku 1918 byla uvedena hra Nevěsta a v roce 1920 Jiráskovi Psohlavci. Po válce převzala ochotnickou činnost Tělocvična jednota Sokol. Je až neuvěřitelné, že v letech 1923-1937 uváděl dramatický odbor Sokola v průměru 8 činoher a dvě operety ročně.

Ochotníci z DTJ v roce 1933 uvedli náročnou inscenaci hry "Mistr Jan Hus" v přírodním divadle a v dalších letech po šesti hrách ročně. Takže např. v roce 1935 se hráli ochotníci obou divadelních celků 15 premiér, v roce 1936 a 1937 jich bylo jedenáct. V omezeném počtu premiér se hrálo až do roku 1943. Po roce 1943 se ochotnická divadelní činnost rozvinula v menší míře, konaly se 2 premiéry ročně. Poslední operetou byla v roce 1961 Straussova Noc v Benátkách a v roce 1964 se hrála poslední činohra - Langrův Případ malíře Güntera. Divadelní činnost byla v Jablonném obnovena v roce 2012. V dubnu 2013 uvedl ochotnický spolek hru Provaz o jednom konci, v roce 2015 hru Rukojmí a v březnu 2018 Poslední let. Po boku jmenovaných ochotníků působí i "Mladí ochotníci", kteří se roku 2015 představili s vlastní hrou Vzpoura temných, v dubnu 2018 uvedli komedii Darkwoodovi a v dubnu 2019 uvedli další komedii – Dovolená za všechny prachy.

Dětský sborový zpěv má v našem městě rovněž svou tradici. První písemná zmínka je z roku 1890, kdy školní sbor zpíval při pokládání základního kamene pro stavbu školy. Kvalitní sbor také účinkoval ve válečných letech 1941-1945. Vedl jej učitel Josef Hubálek. V roce 1946 založil učitel Josef Stránský dětský pěvecký sbor, který je pod názvem **Podorlický dětský pěvecký sbor** trvalou součástí kulturního života ve městě. Později byl založen samostatný sbor Jabloňka, v němž zpívají děti 1. stupně základní školy. Sbor získal řadu cen na celostátních a krajských soutěžích, vyznamenání okresu, kraje i ministra kultury. I v současné době se pravidelně skvěle umísťuje na přehlídkách pěveckých sborů.

Neodmyslitelná je pro naše město i **dechová hudba** složená z muzikantů z Jablonného i blízkého okolí. Vzácným jevem byla čtyřicetičlenná Mládežnická dechová hudba působící v letech 1973-2004. V roce 1981 byl založen dechový orchestr Orličanka. V současné době v Jablonném působí uskupení Jablonská muzika.

Tabulka 2: Spolky v Jablonném nad Orlicí

1. spolek: _____	2. spolek: _____

3. Které spolky v našem městě znáte dnes nebo jste sami jejich členem? Spolky mohou být stejné jako v textu (existují dodnes) nebo i spolky nové. Vypište minimálně 5 spolků.

Pracovní list č. 5: Památky

Naše obec

1. Představte si, že jste průvodci a máte za úkol uspořádat prohlídku památek a zajímavostí (kulturních či přírodních) města Jablonné nad Orlicí. Navrhněte plán prohlídky, která má minimálně 5 zastavení. Ke každému zastavení se podrobněji rozepište (čím je místo zajímavé, historické zajímavosti, ...).

2. K obrázkům přiřaďte název památky.

pamětní deska armádního generála L. Krejčího / kamenný most / památný dub / rodný dům P. F. Jablonského / stará škola (symbolický památník boje za svobodu) / socha sv. Jana Nepomuckého / kostel sv. Bartoloměje / hotel U Černého medvěda / Srdíčko / Mariánský sloup / dřevěná lžice

5.2 Případová studie

Ročník: 6. (ŠVP Otevřená škola, ZŠ Jablonné nad Orlicí)

Téma hodiny: Média

Očekávané výstupy:

VO-9-1-03 žák kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí

Vzdělávací cíle aktivity: Žák dokáže rozlišit pravdivé a falešné zprávy, umí vysvětlit, jak správně ověřovat informace z médií.

Hodnoty a pojmy: média, fake news, cenzura, propaganda

Mezipředmětové vztahy: mediální výchova (průřezové téma)

Zdroj: idnes.cz, e-bezpečí.cz

PŘÍPADOVÁ STUDIE: Média a jejich moc

Představte si, že jste policejní detektivové, kteří mají problém rozlišit pravdivost zpráv uvedených médii. Přečtěte si jednotlivé zprávy, pokuste se určit, zda jsou pravdivé či ne a odpovězte na následující otázky.

I. Papež podporuje Trumpa

- Papež František vydal prohlášení, v němž podporuje Donalda Trumpa. Hlava církve ve Vatikánu vyjadřuje svoje sympatie s programem kandidáta na amerického prezidenta při svatých homiliích. V kázáních vysvětluje, proč by lidé měli Trumpa podporovat a nabádá americké věřící, aby mu dali hlas.

II. Karlův most bude přejmenován

- Evropská unie chce, aby Česko přejmenovalo Karlův most na Most Václava Havla. Mezi europoslanci už iniciátoři výzvy sehnali potřebné podpisy, Rada EU tak návrh probere na příštím zasedání.

III. Farský napadl Rusko

- Jan Farský z hnutí STAN prohlásil, že Rusko v poslední době porušuje mezinárodní dohody. „Porušuje mezinárodní smlouvy, mezinárodní právo, a tak jako si utrhl kus Moldavska, jako si utrhl kus Gruzie, kus Ukrajiny, tak podobným způsobem útočí na Českou republiku. Ono neútočí jako zbraněmi, které si můžou lidé představovat z 20. století, ale Rusko přezbrojilo na 21. století a je to otázka boje v kyberprostoru, fake news, dezinformací...“

IV. Písmeno "Ř" bude vyškrtnuto!

- Češtinu čekají velké změny. Jedno z méně obvyklých písmen bude vyškrtnuto z abecedy, některá křestní a místní jména se od července nebudou smět používat. Evropská lingvistická rada spadající pod EU totiž jednohlasně rozhodla, že od příštího července ruší písmeno Ř. „Téměř nikdo tohle písmeno v Evropě nepoužívá a pro každého, kdo neovládá češtinu, je jeho výslovnost extrémně obtížná. ELR chce zjednodušit komunikaci tím, že problematické znaky a hlásky bude postupně eliminovat. Letos se to poprvé týká i České republiky,“ vysvětluje jazykovědec František Měch.

V. NOVINKA: Váš PIN přivolá policii

- V nouzi zadejte PIN obráceně! Jakmile se ocitnete v situaci, kdy jste přinuceni násilníkem a musíte pod nátlakem vybrat peníze z bankovního automatu, zadejte svůj PIN opačně (tzn. od konce → máte-li 1234, tak zadáte 4321) a automat vám peníze přesto vydá, ale též současně přivolá policii, která Vám přijede na pomoc. Tato zpráva byla před nedávnem vysílána v TV, přesto ji využili doposud jen 3 lidé, protože se o této skutečnosti mezi lidmi neví. Přepošlete co nejvíce lidem.

Otázky:

1. Navrhněte min. 3 způsoby, jak rozlišit pravdivé zprávy od falešných.
2. Jaká média znáte? Která jsou dle Vás „zastaralá“ a která moderní?
3. Jaká je funkce masmédií? Mohou mít média manipulativní funkci?
4. Jak s médii souvisí pojmy cenzura, propaganda....
5. Jaká mají média pozitiva a jaká negativa?
6. Vysvětlete pojmy fake news, novinářská kachna a hoax.

PŘÍPADOVÁ STUDIE: Řešení (pravdivost článků)

- I. FAKE NEWS. Papež František se v průběhu kampaně k prezidentským volbám explicitně nevyjadřoval, Trampa ale rozhodně nepodporoval. Během svých vyjádření ho spíše několikrát nepřímo kritizoval, například plány s výstavbou zdi na hranici s Mexikem. Sám papež informaci dementoval se slovy, že "neexistuje nic takového jako neškodná dezinformace. Naopak uvěřit v lež může mít strašlivé následky."
- II. FAKE NEWS. Evropská unie nechtěla přejmenovat Karlův most. Šlo o facebookový příspěvek satirické skupiny AZ247, která má na svých webových stránkách mimo jiné uvedené i parodické heslo podobné Parlamentním listům "Nikdo nám nediktuje, o čem smíme lhát". Zprávu šlo ověřit pár kliknutími nebo aspoň přečtením popisu skupiny, která se zprávou přišla. I tak ji ale v roce 2012 sdílely tisíce rozhořčených lidí.
- III. PRAVDA. Jak v případě tří zmíněných zemí, tak v případě České republiky Rusko zasáhlo nebo zasahuje do vnitřních záležitostí země. Nesrovnáváme použité prostředky, srovnáváme pouze fakt, že k těmto zásahům došlo. Pokud jde o jednotlivé případy v příspěvku, pak v případě Podněstří je RF obviňována (OBSE) z toho, že na zdejším území má své vojáky, a to již od ukončení konfliktu v roce 1992. Tyto „mírové“ jednotky nemají žádnou mezinárodní legitimitu a narušují moldavskou suverenitu.
- IV. FAKE NEWS. Neexistuje žádná Evropská lingvistická rada spadající pod EU nebo jazykovědec František Měch. Se zprávou přišel server pravdive-zpravy.cz, který se představuje takto: „Původní zpravodajství Prima COOL, které jako první přináší exkluzivní informace, jež jinde nenajdete. Všechna zde uvedená zjištění jsou na 158 % pravdivá.“
- V. FAKE NEWS. Hoax, který internetem putuje od roku 2007.

5.3 Volební kampaň

Ročník: 9. (ŠVP Otevřená škola, ZŠ Jablonné nad Orlicí)

Téma hodiny: Volby

Očekávané výstupy:

VO-9-4-03 žák objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů

VO-9-4-04 žák vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů

Vzdělávací cíle aktivity: Žák dokáže objasnit smysl voleb v demokratických státech a jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů.

Hodnoty a pojmy: volby, politické strany, volební kampaň, lídr, ideologie

Zdroj: DVOŘÁK, J. *Odmaturuj! ze společenských věd.* 2. vydání. Brno: Didaktis, 2015.

Zadání aktivity:

VOLEBNÍ KAMPAŇ DO ŠKOLNÍHO PARLAMENTU

Vaše skupina nyní představuje politickou stranu. Vaším úkolem je připravit volební kampaň pro volby do školního parlamentu. Zároveň jste obdrželi stručnou charakteristiku ideologie, kterou se vaše strana řídí. Na základě této charakteristiky:

– Vymyslete název své strany.

– Navrhněte podrobný plán volebního programu, kterým chcete zaujmout voliče a porazit své soupeře.

Volební program sestavte na základě charakteristiky vaší strany a zaměřte jej na naši školu (inovace výuky, podoba školní budovy, změny, ...).

- Fantazii se meze nekladou. Svůj volební program například můžete doplnit o plakát, báseň či volební hymnu.

– Zvolte 1 – 2 lídry, kteří budou vaši stranu před třídou prezentovat.

Charakteristika stran:

Vaše strana dbá na **svobodu jedince, volnost, rovnost a individualitu (osobitost) jedince**. Funkce státu by měla být minimální ve prospěch svobody lidí. Občané se podílejí na správě veřejných věcí skrze **svobodné diskus, všeobecného a rovného hlasovacího práva**. (Takovému přístupu se říká *liberalismus*.)

Vaše strana chce co nejvíce **zachovat současný systém a řád**. Upřednostňuje tradiční hodnoty a **staré osvědčené principy** (silný stát, rodinu, ...). **Brání se rychlým změnám**. Neodmítá zcela inovace a vývoj, ale přijímá je jen velmi opatrně. Důležitá je stabilita a řád. (Takovému přístupu se říká *konzervatismus*.)

Vaše strana dbá na sociální **rovnost, bratrství, spravedlnost**. Snaží se jedince podřídit společnosti, **obecné blaho je stavěno nad zájmy jednotlivce**. Odmítá konkurenci, soukromé vlastnictví. Naopak prosazuje **společné vlastnictví**. (Takovému přístupu se říká *socialismus*.)

Vaše strana zdůrazňuje vlastní **národ**, který je nadřazen všem ostatním hodnotám. Je přesvědčena, že by si každý národ měl vládnout sám a prosazuje především zájmy **vlastního národa (své kultury)**. (Takovému přístupu se říká *nacionalismus*.)

Vaše strana se zaměřuje na **vztahy mezi přírodou a společností**. Snaží se prosadit hospodářské, společenské a politické změny v souvislosti s **ochranou životního prostředí**. (Takovému přístupu se říká *environmentalismus*.)

Ročník: 8. (ŠVP Otevřená škola, ZŠ Jablonné nad Orlicí)

Téma hodiny: Opakování (psychika člověka – procesy)

Očekávané výstupy:

VO-9-2-02 žák posoudí vliv osobních vlastností na dosahování individuálních i společných cílů, objasní význam vůle při dosahování cílů a překonávání překážek

Vzdělávací cíle aktivity: Žák dokáže popsat základní psychické jevy člověka a věcně argumentovat.

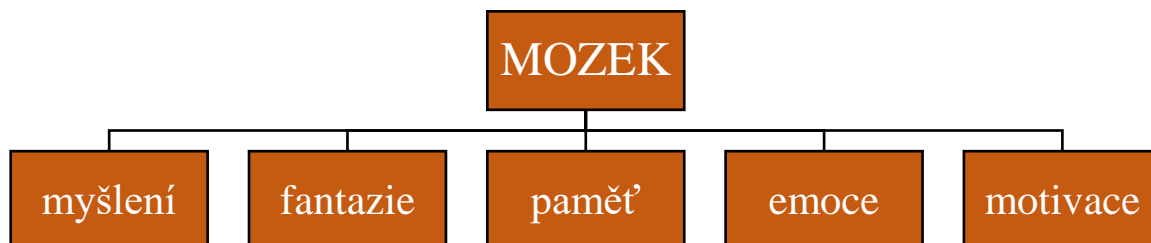
Hodnoty a pojmy: myšlení, fantazie, paměť, motivace, emoce

ALTERNATIVA AKTIVITY VOLEBNÍ KAMPAŇ

Vaše skupina nyní představuje jeden z psychických procesů, které se odehrávají v naší psychice. Představte si situaci, že mozek rozhoduje, kterému z psychických procesů věnuje nejvíce energie. Vaším úkolem je:

- 1) Připravit „volební kampaň“, ve které se budete snažit vystihnout, čím je váš proces pro psychiku člověka nejdůležitější. Shrnete tak jeho nejdůležitější body charakteristiky. Cílem je přesvědčit mozek, proč zrovna vám by měl dát největší porci energie.
- 2) Vymyslíte název své skupiny, která zastupuje psychický proces. Následně svou kampaň přednesete.

Rozdělení do skupin:

Reflexe:

Žáci by měli na konci aktivity dojít k závěru, že hlasování pro jeden proces je v podstatě nereálné, protože naše psychika je jako puzzle – bez jednoho dílku není kompletní. Potřebujeme tedy všechny složky zde vybraných psychických procesů. Šlo tedy o zopakování učiva zábavnou formou a trénink schopnosti argumentovat.

5.4 Míchané skupiny

Ročník: 7. (ŠVP Otevřená škola, ZŠ Jablonné nad Orlicí)

Téma hodiny: Světová náboženství

Očekávané výstupy:

VO-9-1-05 žák objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám

Vzdělávací cíle aktivity: Žák dokáže vysvětlit rozdíly jednotlivých světových náboženství, vybrat a interpretovat hlavní informace o náboženstvích a spolupracovat se svými spolužáky.

Hodnoty a pojmy: křesťanství, islám, judaismus, hinduismus, buddhismus

Zdroj: SCHÖN, J. Občanský a společenskovední základ. Náboženství. Prostějov: Computer Media, 2012.

Aktivita je navržena na dvě vyučovací hodiny. V případě nedostatku času lze aplikovat pouze na jednu hodinu (v kratším čase).

1. vyučovací hodina: Žáci se rozdělí do 5 skupin (v ideálním případě by každá skupina měla čítat 5 žáků). Každá skupina žáků představuje jedno světové náboženství. Každý člen skupiny obdrží příslušný text (viz následující strana). Následně z textu společně vybírají a stručně zapisují klíčové informace. Poté si žáci ve skupině rozdají čísla od 1 do 5 a celá třída utvoří nové skupiny (skupina jedniček, dvojek, ...). Po výměně skupin každý žák představí ostatním spolužákům základní informace o svém náboženství (ostatní si dělají poznámky). Závěrečná reflexe.

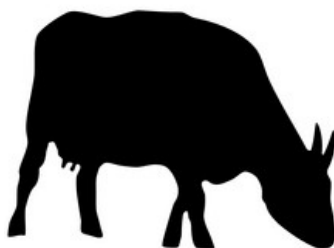
2. vyučovací hodina: Žáci dostanou krátký čas na to, aby si připomněli hlavní informace o světových náboženstvích. Poté dostanou tabulku (viz. str. 59), do které si zapíší hlavní pojmy. Nejprve pouze z hlavy, poté s pomocí spolusedícího či zápisků. Následuje hromadná kontrola nabytých poznatků a shrnutí probírané látky (s pomocí obrázků na tabuli,...). Tabulka slouží jako prostředek k ověření znalostí, které si žáci odnesli z hodiny předešlé, a jako souhrn hlavních informací, které si mají pamatovat.

TEXT č. 1: Hinduismus

- ✓ Hinduismus je třetí nejvíce rozšířené náboženství na světě, které čítá cca jednu miliardu věřících. Toto náboženství je nejhojněji zastoupeno v Indii (80 % obyvatel), Nepálu či na Srí Lance.
- ✓ Hinduismus je náboženství polyteistické (tzn. vyznává více bohů). V čele božstva stojí Brahma (stvořitel vesmíru), Višnu a Šiva.
- ✓ Hinduismus nemůžeme považovat za náboženství v evropském smyslu slova (jako např. křesťanství), protože se jedná spíše o způsob života založený na určitých pravidlech.
- ✓ Jeho základem je dharma (přirozený řád), reinkarnace (všechny bytosti jsou zachycené v nekonečném cyklu smrt → převtělení → znovuzrození), karma (zákon určující podobu každého dalšího života (naše skutky určují osud našeho nového života)) a mókša (vystoupení z nekonečného kolotoče života a dosažení vysvobození).
- ✓ Hlavní náboženské spisy představují VÉDY (posvátné knihy, souhrn literárních textů), které jsou psané sánkrtem.
- ✓ Hinduismus člení společnost na kasty (třídy): bráhmani (kněží), kšatrijové (válečníci, politici, státní správa), vaišjové (obchodníci, řemeslníci a zemědělci), šúdrové (služebníci, dělníci, bezzemci). Mimo dělení stojí „nedotknutelní“ (nejšpinavější práce, nečistí lidé).

*Obrázek 8: Slabika Óm
zdroj: vectorstock.com*

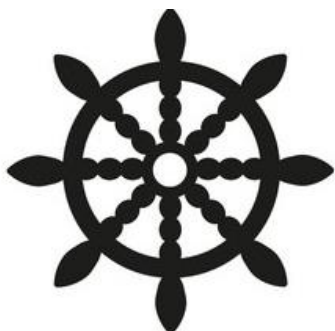
*Obrázek 9: Pospvátná kráva
zdroj: vectorstock.com*

*Obrázek 10: Turecký sed
zdroj: vectorstock.com*

TEXT č. 2: Buddhismus

- ✓ Buddhismus nemůžeme považovat na náboženství v evropském smyslu slova (jako např. křesťanství), protože se jedná spíše o způsob života, životní postoj, cestu k vysvobození z koloběhu životů.
- ✓ Buddhismus nemá žádného boha, je založeno na učení jeho zakladatele Siddhárty Gautamy (zvaného Buddha). **Buddha** je uznáván jako učitel, který dosáhl **osvícení (nirvány)** tím, že ukončil své utrpení odstraněním touhy po pomíjivých věcech a rozhodl se o tuto svoji zkušenost podělit s ostatními lidmi.
- ✓ Vyskytuje se především v jihovýchodní Asii (Thajsko, Laos, Kambodža, ...) a v Tibetu.
- ✓ Buddhovo učení se zaměřuje na cestu k vysvobození bytostí z utrpení nekonečného koloběhu zrození a smrti (reinkarnace). Cílem je dosažení nirvány a ukončení koloběhu života.
- ✓ Učení Buddha je uspořádáno do sbírky Tripitaka (Tři koše moudrosti).
- ✓ Buddhističtí mnichové vedou spořádaný život dle Buddhových morálních zásad (např.: neubližovat živým tvorům, nekrást, nelhat, ...).

Obrázek 11: Kolo dharmy
zdroj: vectorstock.com

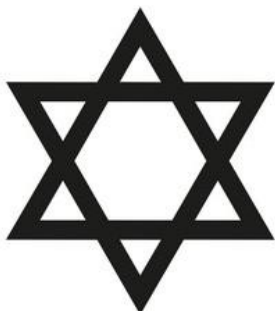
Obrázek 12: Lotosový květ
zdroj: vectorstock.com

Obrázek 13: Svastika
zdroj: vectorstock.com

TEXT č. 3: Judaismus

- ✓ Monoteistické (tzn. vyznává jednoho boha) západní náboženství (základ pro křesťanství a islám). Vyznává jej židovský národ obývající stát Izrael či tvořící významné komunity ve světě. Židé svého boha nazývají Jahve.
- ✓ Hlavním představitelem a zakladatelem judaismu je Mojžíš (vysvobodil izraelský lid z otroctví a předal lidem boží zjevení v podobě Desatera přikázání – základní náboženská a etická pravidla).
- ✓ Základním textem je Hebrejská bible, která odpovídá Starému zákonu (pět knih Mojžíšových).
- ✓ Mezi symboly patří Davidova hvězda, sedmiramenný svícen (menora) – symbolizuje 7 dní stvoření světa, synagoga – centrum duchovního života.
- ✓ Mezi typické tradice patří chlapecká obřízka (osmý den po narození), šabat (den odpočinku). Probíhá každou sobotu a připomíná, že Bůh sedmého dne po stvoření světa odpočíval a že i v tom se mu člověk má podobat.
- ✓ Židovští učitelé se nazývají rabíni, nosí typické pokrývky hlavy (jarmulky).

Obrázek 14: Davidova hvězda
zdroj: vectorstock.com

Obrázek 15: Sedmiramenný svícen
zdroj: vectorstock.com

Obrázek 16: Synagoga
zdroj: vectorstock.com

TEXT č. 4: Křesťanství

- ✓ Monoteistické (tzn. vyznává jednoho boha) náboženství. Jedná se o nejrozšířenější náboženství – vyznává jej většina západního světa (Evropa, Amerika...) a více než 2 miliardy lidí.
- ✓ Soustřeďuje se na život a učení Ježíše z Nazaretu, kterého pojímá jako spasitele (Krista) a božího syna, jež byl ukřižován za svou víru.
- ✓ Křesťané věří v jednoho Boha, který existuje ve třech osobách (Bůh Otec, Bůh Syn a Duch svatý). Vyznávají Ježíše Krista jako Spasitele a Božího syna. Věří v možnost odpuštění hříchů a spásy.
- ✓ Základním pramenem je Bible (obsah tvoří Starý a Nový zákon – mladší část Bible). Křesťané uznávají také Starý zákon (jako Židé).
- ✓ Věřící komunita se sdružuje do různých církví, z nichž hlavní jsou římskokatolická, protestantská a pravoslavná).
- ✓ Hlavními svátky křesťanského kalendáře jsou Vánoce (oslava narození Krista) a Velikonoce (připomínka toho, že Kristus zemřel, aby vykoupil hříchy všech lidí a následně byl vzkříšen).

Obrázek 17: Kříž
zdroj: pinteraset.com

Obrázek 18: Víno a chléb - krev a tělo Krista
zdroj: pinteraset.com

Obrázek 19: Kostel
zdroj: pinteraset.com

TEXT č. 5: Islám

- ✓ Monoteistické (tzn. vyznává jednoho boha) náboženství. V případě islámu se jedná o vyznávání Alláha. Jedná se o druhé nejrozšířenější náboženství – vyznává jej severní Afrika, jihozápadní Asie. Věřící islámu se nazývají muslimové.
- ✓ Islám je založený na učení proroka Mohameda (zakladatel islámu), kterému bůh zjevil Korán (což je dnes základní pramen islámu). Jeho podstatou je víra v nesmrtelnost lidské duše, poslední soud a posmrtný život v ráji.
- ✓ Hlavní význam má pět povinností muslimů, které se nazývají „pět pilířů islámu“: víra v Alláha jako jediného boha, 5x denně prováděná modlitba hlavou k Mekce (posvátné místo), dodržování ramadánu (měsíčního půstu), jednou za život vykonat pouť do Mekky a dávat almužny chudým.
- ✓ Muslimský svatostánek se nazývá mešita (věže = minarety).
- ✓ Muslimské ženy nesmí odhalovat svou tvář (musí nosit burky, ...).

Obrázek 20: Symbol islámu
zdroj: vectorstock.com

Obrázek 21: Mešita
zdroj: vectorstock.com

Obrázek 22: Zákaz jíst vepřové
zdroj: vectorstock.com

Tabulka 3: Tabulka k ověření znalostí z tématu „světová náboženství“

hlavní světová náboženství	bůh	představitelé	spis	symboly / svátky / stavby	výskyt
HINDUISMUS					
BUDDHISMUS					
JUDAISMUS					
KŘESŤANSTVÍ					
ISLÁM					

zdroj: vlastní zpracování

5.5 Posuzování

Ročník: 7. (ŠVP Otevřená škola, ZŠ Jablonné nad Orlicí)

Téma hodiny: Rodinný rozpočet

Očekávaný výstup:

VO-9-3-02 žák sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti

Vzdělávací cíle aktivity: Žák dokáže zvážit nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti a seřadí je podle důležitosti.

Hodnoty a pojmy: rozpočet, příjmy, výdaje

Žáci se rozdělí do dvou skupin, jejich úkolem je seřadit jednotlivé položky (rodinné výdaje) podle nezbytnosti. Poté je ještě rozdělí na životně důležité / zbytečné a na výdaje povinné / nepovinné.

Tabulka 4: Kartičky - rodinné výdaje

oběd v restauraci	internet
cigarety	obědy pro dítě
třídenní dovolená	předplatné PC her
kultura (lístek do kina, ...)	nájem
poplatek za dětský kroužek	elektrína
nový modernější nábytek	voda
značkový sprchový gel	benzín
nejnovější model iPhonu	poplatek za telefon
léky pro dědečka	jídlo (chleba)
jídlo (brambůrky)	nové boty

zdroj: vlastní zpracování

5.6 *Jaká je tvá práce?*

Ročník: 8. (ŠVP Otevřená škola, ZŠ Jablonné nad Orlicí)

Téma hodiny: Volba povolání

Očekávané výstupy:

ČSP-9-8-01 žák se orientuje v pracovních činnostech vybraných profesí

ČSP-9-8-02 žák posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravě

Vzdělávací cíle aktivity: Žák dokáže objasnit znaky povolání, kritéria při výběru povolání a vysvětlit základní pojmy.

Hodnoty a pojmy: povolání, zaměstnání, kritéria výběru povolání, sebepoznání, workholismus, poslání

Žáci obdrží záznamový arch s tématem „volba povolání“. Nejprve každý sám vyplní I. část, kterou si následně společně probereme – jednotlivá povolání píšeme na tabuli. Následně si opět každý sám vyplní II. část archu a poté představí své odpovědi svému spolusedícímu. Vybraní žáci mohou své odpovědi sdělit celé třídě. Ve III. části se žáci zamýšlí nad pojmy spojenými s pracovním životem. Jednotlivé pojmy si společně s vyučujícím celá třída projde – žáci navrhnou odpovědi a diskutují o svém pohledu na daný pojem. Závěrem si každý žák napíše vlastní definici tohoto pojmu.

VOLBA POVOLÁNÍ

I. ZNAKY POVOLÁNÍ

Tabulka 5: Znaký povolání

<i>Pracovní činnost</i>	Co člověk dělá?	Vaří, ošetřuje, programuje,...
<i>Pracovní objekty</i>	Co člověk zpracovává nebo o koho pečuje?	Zelenina, zvířata, ...
<i>Pracovní prostředky</i>	S čím člověk pracuje?	Fréza, rentgen, lopata,...
<i>Pracovní prostředí</i>	Kde člověk pracuje?	Kancelář, venku, ordinace,...

1. Zvolte si jedno povolání (nejlépe své budoucí) a napište jeho charakteristiku podle uvedených znaků povolání:

.....

.....

.....

II. KRITÉRIA VOLBY POVOLÁNÍ

2. Označte, která kritéria jsou pro vás při výběru povolání důležitá.
3. Pod schéma krátce napište, podle čeho jste se rozhodli pro své budoucí povolání.

.....

.....

.....

III. POJMY

4. Přemýšlejte nad uvedenými pojmy a stručně napište, co podle Vás znamenají.

Zaměstnání: _____

Podnikání: _____

Profese: _____

Profesionál: _____

Workoholismus: _____

Poslání: _____

6 Aktivní vyučování pohledem učitelů výchovy k občanství

Tato kapitola přináší pohled pedagogů s dlouholetou praxí na aktivní vyučování. Obsahem jsou přepsané záznamy z rozhovorů se dvěma učitelkami výchovy k občanství na ZŠ Jablonné nad Orlicí a následné shrnutí klíčových informací, které z rozhovorů vyplynuly. Cílem rozhovorů bylo porovnat teoretické postřehy o metodách aktivního vyučování s praxí, tedy získat názor a zkušenosti konkrétních pedagogů. V původním plánu bylo sesbírat více rozhovorů (i od pedagogů z jiných škol), nicméně vlivem opatření v důsledku pandemie covid-19 se mi podařilo získat pouze dva rozhovory.

6.1 Rozhovor s Mgr. Ivanou Kubelkovou

Vyučující aktivizační metody ve své výuce předmětu výchova k občanství rozhodně používá. Při výběru vhodných metod se soustřeďuje na žáky ve třídě (jak pracují, jak jsou bystrí a jak zvládají různé aktivity), na celkovou atmosféru kolektivu, druh metody a téma hodiny, ve které má být metoda využita. Z dlouholeté praxe už ví, že žáci v šesté třídě jsou pro učitele noví, a tudíž se musí vzájemně poznat – i s tímto ohledem pečlivě vybírá své metody a častěji volí skupinové práce, aby se vztahy žáků více utužovaly. Coby vyučující výchovy k občanství zkouší nejrůznější metody a styly práce s žáky a pozoruje, jak pracují. Některé aktivizační metody se vydaří a splní cíl hodiny, některé ne. S tím člověk musí počítat – nestresovat se z toho, ale poučit se a vzít si poučení do budoucna. Dále si předávají rady s ostatními kolegy (jejich postřehy o atmosféře třídního kolektivu nebo inspiraci a aktualizaci nových metod). V takovém případě kvituje kontakt s mladými učiteli či studenty pedagogiky, kteří přináší novou a moderní inspiraci. Když se stane, že nějaká metoda ve vyučovací hodině nesplní svůj účel, tak lze vždy použít jinou aktivitu. Oblíbenou metodou vyučující je myšlenková mapa, která výborně slouží k opakování a může si ji každý vyzkoušet sám (samostatná práce do sešitu), následně si tvoří jednu společnou myšlenkovou mapu na tabuli jako shrnutí tématu pro celou třídu.

Ohledně didaktické přípravy na vysoké škole jsem se dozvěděl, že zlom ve výukových metodách přišel po roce 1989. Oborová didaktika tehdy předala studentům zlomek výukových metod a ty pak zkoušeli používat v praxi. Nejvíce se ale paní učitelka řídí intuicí. Mnohdy se jí stane, že používá nějakou metodu, aniž by věděla, že se nějak odborně jmenuje a že má svá specifika (příklad: Ptá se žáků, co se jim vybaví při sousloví státní uspořádání ČR. Odborně by se to dalo nazvat jako aktivizační metoda „brainstorming“). V pedagogických začátcích bylo

zvyklostí využívat především frontální výuku, protože bylo čtyřicet dětí ve třídě. V takovém počtu nešlo realizovat nějaké aktivity. Stejně to pozoruje i dnes – je rozdíl připravit si aktivitu pro dvacetičlennou třídu a třídu, kde sedí třicet žáků. Zde je vůbec problém, aby se každý žák za hodinu dostal ke slovu, což je obzvláště ve výchově k občanství velmi důležité.

Rozdíl mezi frontální výukou a aktivizačními metodami vidí jednoznačně. Frontální výuka není špatná metoda, ale na základní školu se příliš nehodí. Ve své praxi „přednášky“ nedělá, a to z toho důvodu, že to nebaví ji a ani ty žáky (frontální výuka není až tak efektivní – žáci neudrží dlouho pozornost). Výklad často prokládá změnou činnosti (nejprve pracuje učitel a poté žáci). I komplikované jevy jdou přenést metodou a ne pouze výkladem. Zde je znovu důležité vzít v potaz bystrost žáků a náročnost vyučovaného tématu.

6.2 Rozhovor s Mgr. Markétou Ježkovou

Vyučující aktivizační metody v hodinách výchovy k občanství používá velmi často. Žáci jsou dle jejího názoru z hlediska studijních typů zejména hybatelé, tzn., že si potřebují danou věc zažít, zkusit si to a ne jen pasivně přijímat (zejména v hodinách výchovy k občanství). Když si žáci informace aktivně vyhledávají a mají možnost si to ověřit (formou skupinové práce, metody INSERT a další), tak se naučí a odnesou si z hodiny víc a víc si toho pamatují. Důležitá je i motivační část. Když se žáci pro dané téma „zapálí“ a chtějí vědět víc, má učitel z poloviny vyhráno. Oblíbenou a efektivní metodou paní Ježkové je práce s textem. Žáci se učí vyhledávat si informace z textu a třídit podstatné a méně podstatné informace. K tomu souběžně přidává aktivitu, kde si žáci ověřují výroky.

Ohledně didaktické přípravy vyučovacích hodin jsem se dozvěděl, že dříve se prosazovala frontální výuka, maximálně se využívala skupinová práce. Kvalita učitelů byla posuzována podle toho, jestli bylo ve třídě ticho nebo ne. To při aktivizačních metodách moc nefunguje – tam panuje přinejmenším pracovní ruch. V současné době se zapojení aktivizačních metod do výuky prosazuje daleko více a učitelé jsou jim více otevření. Mezi pozitivní těchto metod vyučující určitě řadí fakt, že se díky nim více prohlubují vztahy mezi žáky (děti jsou nuceni spolupracovat třeba i se spolužáky, se kterými se běžně nebaví), dále žáci rozvíjejí komunikaci, schopnost samostatného uvažování a schopnost spolupráce. Obecně aktivity slouží pro zdravé vztahy a atmosféru ve třídě.

Výchova k občanství a základy společenských věd jsou náročné na přípravu – příprava aktivit pro žáky a pak také jsou vyučující nuceni neustále aktualizovat informace. Existuje

mnoho výukových metod, ale vyučující má úzký kruh svých ověřených a efektivních metod, které vybírá především proto, aby si žáci upevnili své vědomosti a případně ještě zhodnotili, co a jak se naučili. Občas se stane, že člověk má málo času na dokonalou přípravu a je tedy nucen hodinu odvést frontálně, ale je znát, že děti to po nějakém čase nebaví. Dle paní Ježkové frontální výuka není špatná, protože nelze pořád dělat pouze aktivity. Výklad je určitě pro žáky další změnou, kdy se najednou musí soustředit na to, co říká vyučující. Často ale poslouchá třetina dětí ve třídě. U aktivizačních metod se více zapojí i ostatní žáci. I zde se však může stát, že bude pár jedinců, kteří se nechytou a nebudou se tolik orientovat v probírané látce, ale bude jich určitě menší procento.

Inspiraci, jak oživit výuku občanské výchovy, je prý těžké hledat. Především proto, že na trhu není tolik učebnic k předmětu VO. Vyučující čerpá materiály z internetu, z pracovních sešitů (Hravá občanská výchova 8 od společnosti TAKTIK) a zejména kvituje přístup vedení školy, které objednalo speciální školení pro celý pedagogický sbor 2. stupně. Školení se zaměřovala na aktivizační metody a jejich využití – pozitivní bylo, že se neučili o různých metodách teoreticky, ale že si je učitelé zkusili sami na vlastní kůži.

6.3 *Vyhodnocení rozhovorů*

Nejzásadnějším poznatkem, který jsem nabyl z obou rozhovorů je to, že aktivizační výukové metody do hodin výchovy k občanství rozhodně patří a plní zde velmi důležitý význam. Jejich výběr záleží na atmosféře třídy, schopnostech žáků, časové náročnosti metody či vyučovanému tématu. Žáci se pomocí aktivizačních metod více poznávají, naučí se spolupracovat, přemýšlet, argumentovat, porozumět tématu, komunikovat a diskutovat – toto všechno je nesmírně důležité pro výuku výchovy k občanství. Co se týče přípravy – z vysokých škol si toho paní učitelky mnoho neodnesly a nejrůznější metody si našly až v průběhu své praxe (školení, metodické portály, příručky, inspirace od kolegů). Z rozhovorů také vyplynulo, že je obtížné hledat inspiraci do výuky, protože výuka VO je roztržitá a velmi volná – neexistuje příliš jednotný systém. Jde tedy o konkrétního učitele, kterým tématům se věnuje více a kterým méně (RVP poskytuje učitelům VO značnou svobodu). Závěrem je tedy třeba říci, že aktivizační výukové metody jsou dnes už nedílnou součástí výuky VO (a nejen jí) a je nutné se věnovat pečlivé přípravě na vyučovací jednotku. Existuje mnoho webových stránek či metodických příruček – je tedy třeba si udělat nějaký systém, zúžit výběr zdrojů a na jejich základě potom čerpat inspiraci do své výuky.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zpracovat přehled aktivizačních výukových metod do hodin výchovy k občanství či základů společenských věd. Při hledání vhodné literatury zabývající se touto problematikou jsem zjistil, že existuje nespočet publikací, které různorodě nahlíží na výukové metody. Na základě tohoto zjištění jsem se rozhodl odklonit od tradičních pojetí výukových metod a zaměřit se na nové a modernější aktivizační metody, které jsou vhodné pro rozvoj klíčových kompetencí. V hlavním úseku teoretické části jsem se více zabýval jednotlivými klíčovými kompetencemi pro základní vzdělávání – co je jejich obsahem a jak je lze při výuce efektivně rozvíjet (tedy pomocí kterých metod). Samotný odborný text o výukových metodách jsem doplňoval o praktická doporučení, která jsou dle mého názoru také přínosná a inspirativní. V praktické části jsem se zaměřil vždy na jednu konkrétní metodu, která rozvíjí danou klíčovou kompetenci a na jejím základě jsem vytvořil přípravy aktivit do hodin výchovy k občanství na 2. stupni základní školy. Jednotlivé aktivity je možné použít jako doplněk výuky či z nich vytvořit samotné vyučovací hodiny. Přípravy aktivit nejsou nijak explicitně zaměřeny, neboť jsem se snažil poukázat na jejich široké využití u všech probíraných témat. Praktickou část tedy tvoří přípravy aktivit pro všechny ročníky 2. stupně základní školy napříč tématy. Součástí práce jsou také dva nestandardizované rozhovory s učitelkami výchovy k občanství na základní škole, které jsem vytvořil proto, abych získal i názor a zkušenosti jiných pedagogů na dané téma. Původně jsem měl v plánu vytvořit více rozhovorů, ale v důsledku vládních opatření vůči pandemii covid-19 se mi podařilo získat pouze dva rozhovory.

Při tvorbě práce jsem si plně uvědomil důležitost výukových metod a klíčových kompetencí v moderním pojetí výuky a také získal plno inspirace do mé budoucí pedagogické praxe. Pro mnoho studentů pedagogických fakult i praktikujících učitelů jsou „klíčové kompetence“ pouze pojem z RVP. Já jsem byl jedním z nich. Během psaní mé diplomové práce jsem více pochopil význam klíčových kompetencí a také to, že by během výuky měly být stavěny na stejnou úroveň jako odborný obsah předmětů ne-li výš. Zároveň jsem si uvědomil, že předmět výchova k občanství (eventuálně základy společenských věd) je ideální pro rozvoj již zmiňovaných kompetencí a aplikaci nejrůznějších aktivit. Právě zde máme největší prostor pro aktivní výuku. Je tu mnoho příležitostí a mnoho prostoru pro rozvíjení vyšších hodnot žáků než pouhé předávání odborných znalostí. Nejvíce mě zaujala tvorba praktické části, kde jsem mohl na základě své kreativity vytvořit přípravy aktivit a naplno si tak vyzkoušet práci učitele. Aktivitu „výukový plakát“ jsem zaměřil na své rodné město a to z toho důvodu, že se jedná o

netradiční a dosud nikým nezpracované téma. Velmi mě také obohatily oba rozhovory se zkušenými pedagožkami.

Tuto diplomovou práci určitě mohu použít při své budoucí práci učitele a jistě může sloužit také jako inspirace pro mé kolegy. Poznatky, které jsem získal, se mi určitě budou hodit pro chystání příprav, kde se kromě věcných informací budu více zaměřovat právě na rozvoj klíčových kompetencí a vhodný výběr výukových metod.

Seznam literatury

Literatura:

BELZ, H., SIEGRIST, M. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Praha: Portál, 2001. 375 s. ISBN 80-7178-479-6.

ČECHOVÁ, B. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: www.scio.cz (firma), 2006. ISBN 80-86910-53-9.

DVOŘÁK, J. *Odmaturuj! ze společenských věd*. 2. vydání. Brno: Didaktis, 2015. ISBN 978-80-7358-243-2.

KEPRTA, J., MUSIL, F., NOŽKA, V. *Jablonné nad Orlicí: vydáno ke 100. výročí povýšení na město císařem Františkem Josefem I*. 1. vyd. Jablonné nad Orlicí: Město Jablonné nad Orlicí, 2006. ISBN 80-239-7122-0.

KOTRBA, T.; LACINA, L. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Barrister a Principal, 2007. ISBN 80-87029-12-7.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MOJŽÍŠEK, L. *Vyučovací metody*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. ISBN 14-513-88.

OBST, O. *Obecná didaktika*. Olomouc: PdF UP, 2016. ISBN 978-80-244-5141-1.

SCHÖN, J. *Náboženství – Občanský a společenskovědní základ*. Prostějov: Computer Media, 2012.

ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

Elektronické zdroje:

BALÁŽOVÁ, M. *Jablonné nad Orlicí – oficiální web* [online], [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <https://jablonneno.cz/>

iDNES.cz: *Poznáte fake news?* [online], [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/poznate-fake-news.Q181105_172109_zpravodaj_lre

NÚV: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2021. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>.

NÚV: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. [cit. 2020-10-22]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>.

NÚV: *Klíčové kompetence ve výuce na základní škole a gymnáziu* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2011. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Klicove_kompetence.pdf.

ŠVP Otevřená škola. ZŠ Jablonné nad Orlicí, 2018. Dokument je dostupný v kanceláři ZŠ Jablonné nad Orlicí.

VANÍČKOVÁ, V. *Metodická inspirace. ZSV = ZKUSIT SMART VÝUKU* [online], [cit. 2021-01-14]. Dostupné z: <http://vanickova.eu/cd/metodika.html>.

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Bc. Jan Kohout
Katedra nebo ústav:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Aktivizační výukové metody v hodinách výchovy k občanství a základů společenských věd
Název práce v angličtině:	Activating teaching methods in lessons of civics and basics of social studies
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá aktivizačními výukovými metodami v hodinách výchovy k občanství a základů společenských věd. Práce se dále zabývá tím, jak lze rozvíjet klíčové kompetence. Součástí práce jsou přípravy aktivit do hodin výchovy k občanství na 2. stupni základní školy.
Klíčová slova:	Výukové metody, aktivizační metody, klíčové kompetence, výchova k občanství, základ společenských věd.
Anotace v angličtině:	The thesis focuses on activating teaching methods in lessons of civics and social studies. The thesis also focuses on, how can we develop key competences. Part of the thesis are preparations for activities in civics education at the elementary school.
Klíčová slova v angličtině:	Teaching methods, activating teaching methods, key competences, civics, social studies.
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	70 stran
Jazyk práce:	čeština